

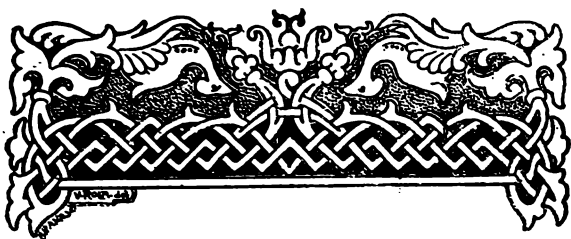
EM GRIGORONITZA.

39/685

CHIPURI SI GRAIURI din Bucovina

DRAGOSTE IN PRIPA

R. R. R.

Dragoste în pripă

În hudița de sus a satului, deasupra cotitureri de pârâu, stau două gospodării frumoase, una lângă alta. Cea mai din față e a lui Andrei Codreanu, cea din fund a Irinei lui Savul.

Irina e vadană de vr-o doi ani și mai bine și n'are decât o fată, așa luată de suflet, dar care începe să-i facă cam grijă. Fata adică-i bună de măritat și mama, dă, — nici ea, parcă nu s'ar da în lături de așa ceva. Lui bădica Andrei i-ă murit gospodina numai de câteva luni și are și el un flecău, care a stat până acum în oaste și s'a întors de vr-o săptămână acasă la gospodărie.

Dinapoia celor două case se întindeau și două livezi mari, ale căror răzlogi,

după ce încunjurau în chip de îngrăditură ușoară dintr'o parte și alta livezile învecinate, se împreunau apoi frățește într'un singur zăplaz de scânduri, tras pe la mijloc, ca hotar între una și alta.

Mai ținea de aceste gospodării de frun-

tași și două fânațe, colo sus, de-asupra pădurei sătești. Numai că ele veniau, nu știu din ce pricină, întors. Fânațul lui badea Andrei era în partea Savuloaei și al lelei, dinprotivă, în partea Codreanului. Aveți

să mă întrebați poate, că ce-i cu asta, dacă oamenii își au pământurile așezate și altfel, nu tocmai față în față? Eu vă rog însă să aveți răbdare și să vedeți, că lucrul ăsta era tare vajnic.

De la perelazul fiecărei livezi, spre fânașul casei, ducea câte o cărare și, cum una apuca încoace și cealaltă încolo, ele se încrucișau tocmai în dreptul pădurei mici a satului. Și chiar la locul cela, la răscruci, era și o fântâniță, adică mai mult, așa un izvor cu troacă, pentru adăpat vite. De vrea să bea cumva un om din apa proaspătă și răcoroasă, n'avea decât să se plece și să ție gura la țava de lemn deasupra troacei.

Cam cu gândul ăsta, se vede, venia pe cărare, în jos, un smău de fată cu poalele catrinței prinse în brău, cosâța neagră în vânt și cântând vesel din frunză, încât credea-i că-i Cosânzeana din poveste și nu alta. Și cum își răcoria gurița, de vedeai numai cât așa, ridicând și plecându-se sânurile rotunde de sub cămașa cusută cu pui, iacă și un voinic de flecău cu coasa pe umăr, ce coborea de pe cealaltă că-

rare, șuierând un sfârșit de doină de cele, cum le știe numai românașul, când se vede după lungă vreme iar la vatra părintească.

Era feciorul Codreanului, cel întors din oaste, de la oraș. Tras puțin la față, pe semne de traiul din cazarmă, dar înalt și sprinten, părea, cum pășia așa în portul său de a casă, că se simte cu totul alt om. Când a zărit fata colo, lângă izvor, s'a oprit dintr'o dată și, ghicind cam cine poate să fie, a pus mâna la mustecioara sa bălaie și cu glas vesel a strigat:

«Îi fi tu, ori nu-i fi tu, fa Ileano, că tare ai crescut, mâncate-ar norocul, să te mănânce! Ce mai faci? Eu-s de vr-o săptămână venit a casă, dar par'că nu mă bi-zuiau să dau pe la voi. Ce faci tu, Ileano?»

Fata i-a întins mâna, roșindu-se până pe sub rădăcina părului, s'a uitat apoi în ochii flecăului și i-a întors vorba, dar, nu știu cum, cam cu glas stâns.

«Bine ai sosit, Pamfile. Dar par'că și tu te-ai schimbat tare, de când nu ne-am văzut. Că arăți, nu știu cum, mai slab și mai îmbătrânit la față. Te-o fi năcăjit rău cu slujba, colo în catane, săracul!»... Și a

prins fata să se uite, oarecum mai fără sfială, la Pamfil, în vreme ce el o sorbia pe Ileana cu ochii și nu-i lăsa mâna.

«Da mamă-ta de-a doua, ce mai face?» a întrebat-o flecăul apoi așezându-se pe troaca veche, ce sta răsturnată cu scobitura în jos, mai încolo de izvor, făcându-i loc și Ilenei. «Gospodarul a murit, mi-se pare, ași îndată, cum m'am dus eu din sat?»...

«Mama, dă, — ce să spun și eu? L-a jelit, cât l-a jelit pe bătrânul, dar i-a trecut cam repede durerea, că uite, — parcă nici nu știu de se cuvine să-ți spun, — i-a venit gust să se mărite din nou. Și mie, fiindcă-s copil luat de suflet, îmi face zile fripte».

«Ei, ș'apoi de asta te tângui tu, Ileano? Fă și tu ca dânsa și pace!»...

«Acum mă iei și tu peste picior, Pamfile. Da cine să mă iaie pe mine, când mamei singure îi bâzâie măritatul prin cap? Da, m-ași duce și după un calic, numai să nu văd așa soarte; că încep par'că să râdă și oamenii din sat, de când s'a răsuflat vestea asta și se uită toți, nu știu cum, la mine. Că mai bine nu mă lua în casă, decât să mă lase acum așa. Rușine, zău!»

Pamfil era acum în încurcală și par'că nu știa ce să zică. Deodată, iată că s'a prăbușit cu trosnet fiundul putred al troacei, pe care ședeau, și numai cât s'au pomenit amândoi căzuți în lăuntru. Au început să râdă și unu și altul și s'au sculat iute în picioare. Și feciorul, luând pe Ileana iarăși de mână, i-a zis :

«Eu nu știu adicăte, de ce ne-am pus noi tocmai aici, unde arde mai tare soarele. Hai, să mergem, să ne așezăm colo, la umbră!»

Nu era cam înțeleasă fata, zicând că o așteaptă mă-sa și că are treabă prin grădină, dar a mers la urma urmei încet spre marginea păduricei și par'că nu era supărată de loc simțind că Pamfil a luat-o cu brațul pe la umere. Și flecăul, pătruns cald la inimă, că fata nu-i dă mâna la o parte, s'a oprit în mers și, plecându-se la urechea Ilenei i-a șoptit:

«Da pe mine, Ileano, ai vrea tu să mă iei? Să te fac gospodină, cum îmi spunea mama, — Dumnezeu s-o ierte — în , ziua când m-a petrecut colo, la drumul de fer, de m'am dus în oaste, departe? Și gândul

ăsta tot m'a bătut, Ileano dragă, de câte ori îmi aduceam aminte de casă!»...

Și vorbind așa, glasul flecăului se învioșa tot mai tare, privirea sa nu se deslipea de chipul drag al fetei și, simțind acum, cum caută să-și ascundă ea ochii plecați la peptul lui, a strâns-o cu foc în brațe, grăind:

«Dacă ai ști, Ileano, că eu te am dragă încă din ziua, când te-am scos din apă, colo la pârâul nostru, acum patru ani, pe vremea puhoaielor strașnice, ce erau să ne înnece întreg satul!» Și fata cu ochii muiați de lacrimi nespuse de dulci, a ridicat puțin capul și a șoptit înduioșată:

«Știu, știu, n'am uitat, Pamfile; decât eu n-ași fi crezut niciodată, că tu te-i mai gândi cândva la o proastă de copilă, cum eram atunci!»

El însă i-a închis gura cu un lung și dulce sărutat, ce era să fie nesfârșit, dacă nu se auzia deodată ceva pași și un trosnet, ca de ruptură de vreascuri. Și s'a zărit un chip de om, ce părea că s'a fost oprit după copaci și se depărta acum spre sat.

*
* * *

...El însă i-a închis gura cu un sărutat...

Lelea Irina, în vremea, cât fată-sa a stat de sfat cu Pamfil, și-a fost făcut de lucru prin grădinița din dosul casei, scormonind în genunchi și cu mânicele suflecate prin straturi. Obrajii ei erau roșiți de muncă, de arșița zilei, poate și de ciuda, ce clo-cotea într'ânsa, că unde zăbăvește Ileana atât amar de vreme, când ea o trimisesă numai cât în deal, la femeea jitarului, după niște torturi.

Cum sta așa plecată, se vedea, cât colo, că Săvuloaia era încă femeie zdravănă, bine legată și pe obrajii ei nesbârciți, așa cu cârpa roșie în cap, de sub care se zăria părul lucios și bine peptănat, se oglandia încă bună bucată de tinereță și poftă de viață. Și zău, mama Irina nu era de loc femeie de lepădat, că putea chiar bine să se mai mărite.

Și s'a sculat însfârșit, sătulă de atâta plivială, îndreptându-se spre casă, când iată că i s-a năzărit o umbră pe deasupra hambarului. Cocoșul casei a scos o cârâitură lungă și găinile de prin ogradă au apucat să fugă, care încotro. Era un uliu, ce se arătase și lelea Irina, începând a bate

în palme și a striga... hai, hai! l-a pus pe goană. Vedea totuși că o găină din cele mai frumoase îi lipsia, macar că blăstămatul de uliu plecase cu pliscul gol. S'a dus deci lelea Irina la șarampoi, spre ograda vecinului și, rîdicându-se pe o lăvicioară, ce era așezată în colț, a văzut că omul e pe lângă casă și a strigat:

«Buna ziua, bădică Codrene!»

«Bună să-ți fie inima, lelică vecină!»
răspunse omul.

«Să nu-ți fie cu bănat, dar nu cumva s'a rătăcit o găină de ale mele pe la d-ta?... așa sură la pene și grasă?... Mi-a perit, bat-o focul, din ogradă!»

«Ba, mi se pare că am văzut eu o gobaie, cum zici d-ta, umblând cu ale noastre. Vină lelică și ți-o ia, că trebuie să fie chiar a d-tale!»

Irina a ieșit îndată prin porțița de la drum și, intrând în ograda megieșului, a și dat degrabă, de ce căuta. Dar cum avea acum găina la subsuoară, par'că nu-i venia să plece, fără să mai zică omului o vorbă.

Vecinul Andrei sta răzămat de niște tălpi de sanie întoarse și strujia cu cuțitoaea

lemne pentru schițe de roate. Irina s'a oprit înaintea lui și a început:

«Și ți-a venit, zici, flecăul din oaste? Mare trebuie să-ți fie bucuria! Că de când a murit lelica Safta — Dumnezeu s'o ierte, — rău te-ai chinuit așa singur. Acum ai să mai ai și d-ta mângâiere. Nu-i așa?»

«Că-i chiar așa, lelică!» Numai că acum, are să fie, mă tem, din altă parte rău de mine. Până a venit Pamfil, m'am trudit eu singur să le fac pe toate și, luându-mă așa cu lucrul, nu știu cum, uitam că am rămas fără gospodină. Dar acum, odată cu câte o leacă de odihnă, îmi vine par'că și mai greu să trăiesc, așa fără nevastă. Doară să-mi cadă o noră la gospodărie și atunci iarăși mi-e frică că n'am să ajung bine!»...

«D'apoi eu, vecine, m'ași însura în locul d-tale, dacă ți-e așa vorba!»... îi întoarse lelea cuvântul.

«Da isteată mai ești, lele Irino!... Mă îndemni la însurat și singură stai vadană!»... îi spune la asta Codreanu.

Săvuloaia s'a înferbântat la obraji, auzind vorba asta și, aruncând spre badea Andrei o privire, nu știu cum, desmerdă-

toare,—că-l vedea colo, încă hăt puternic, spătos și la față nu prea trecut, — a spus cu glas încet și par'că de tot moale :

«Ei, dacă nu ne-ar fi nouă greutatea cu copiii pe cap, ce gospodărie strașnică am mai putea încinge, noi doi, bădică, de s'ar duce vestea! Nu-i așa? Și chiar, dă, — cum ne-a lăsat Dumnezeu... eu să știu că d-ta ai de gând așa ceva, poate n-ași zice ba!»... și, uitându-se, așa galeș, l-a prins pe vecinul ușor de mână.

Codreanu însă, simțind îndata mare, poverna lunecoasă, pe care a apucat vecina, a scos repede luleaua cea stânsă din gură și se făcea că o curăță cu suhacul, suflând într'ânsa și uitându-se tot, ba cu un ochiu ba cu altul, de nu-i astupată. Apoi după o vreme a răspuns :

«Mă tem că nu mai înțeles bine, lelică. Că ar fi frumos, cum chitești d-ta, pricepe tot omul. Dar vezi, că noi doi, d-ta și eu, precum suntem încă la putere, ar trebui par'că să ne dăm în partea celor tineri. Că uite, de pildă, cum băiatul meu tocmai e pe în-surat și Ileana d-tale bună de măritat, de ce nu ne-am gândi, să li fie bine și lor și

nouă. Și eu, iacă ce-ași spune. Să-mi dai d-ta pe Ileana de nevastă, — că tot nu-i copilul d-tale, — și eu să-ți dau pe Pamfil al meu de bărbat. Ce zici, ha?»...

Lelea Irina s'a schimbat deodată la față. s'a prins cu mâna de gură și, uitându-se cu ochi holbați la vecinul, a răspuns cu glas înnădușit:

«Și d-ta chitești că ei s'ar învoi cu treaba asta?... Da oamenii ce ar spune?... Și preotul, socoți, că ar suferi așa lucru?»...

«Despre Pamfil să n'ai grijă, că ți-l dau ca și legat. Doar îmi spunea încă eri, că-i sătul de atâta burlăcie și se'nsoară cu cine-i voiu spune, numai gospodar așezat să se vadă odată. Cu Ileana d-tale să poți numai descurca lucrul! Asta-i! Spune-i, că am s'o țin ca'n palmă; și să știe, că eu nu mă schimb pe zece flecăi din sat. Și cât despre preot, nu văd, unde ar putea să găsiască pricină. Că ai luat fata de suflet, nu însămnă nimică. Și apoi trebuie să știi, că mai este drum și la vlădica. Și oamenii, — lasă-i să vorbiască,... ce-ți pasă?»

«Vai bădică, că mare minune ar mai fi și asta, dar tare mă tem că n'are să se

poată! Oare dacă ai apuca să-l ispitești astăzi încă pe Pamfiluță, să vezi, ar vra, ori n'ar vra? Și să-i spui și d-ta, că eu i-aș fi nevastă, cum nici n-a visat el vr'odată; că am să-l țin în sân, nu în palmă!... Of! bădică, îmi tremură inima de pe acum, de traiul dulce, ce avem să-l ducem. Du-te, bade Codrene, du-te chiar îndată, în fânaț și i-al, așa încet, cu vorba pe drăguțul de Pamfil, că mă arde focul să știu, să aud, să-l văd, de se învoiește!»...

«Te cred eu, lelică, te cred, numai cu Ileana d-tale, nu știu, cum are să fie!...»

«Las'o pe mine, nu te îngriji d-ta de Ileana, că o iau eu la depănat, să vezi. Ia să crâcniască numai din gură, că-i pun eu mintea la loc!.. Auzi, bunătate de gospodar și om, cum ești d-ta și să aibă ea obrazul, să zică cumva, că nu vra? D'apoi îi sucesc gâtul!...»

Și așa fel grăind, a aruncat găina peste gard, în ograda cealaltă și, smulgându-și cârpa din cap, aprinsă în față ca jaraticul, l-a ajutat pe badea Andrei să-și pună pieptarul și l-a petrecut până la livadă, la perelaz, în pas iute, parc'ă li ardea la amândoi pământul sub călcăie.

A dat apoi fuga în casă, la dânsa, crezând că fată-sa va fi venit, dar negăsind-o, a ieșit din nou afară, s'a oprit în pragul ușei și vorbea singură la sine : — Of, norocule, nu mă lăsa! Dă-mi pe Pamfiluță de bărbat, să-l strâng ziua și noaptea în brațe, să mor cu dânsul, că nu vreau alta nimic pe lumea asta, nimic !...» Și resuflând ca de focul, ce s'a fost aprins în sufletul ei turburat de doruri nesocotite, a scuturat cărpa așa în văzduh, a așezat-o iarăși în cap și s'a îndreptat nerăbdătoare, cum era, spre livadă, la perelaz.

*
* * *

De la fântăniță în vale venia un om cu capul, nu știu cum, plecat. De departe îi făcea Irinei par'că semn cu mâna, ca și când vroia să-i zică : «Dute, fugi de te ascunde!» Era Andrei Codreanu. Fața sa, albă ca varul, spunea mai mult decât era să glăsuiască din gură. Și lelea Irina, ghicind par'că vestea rea, îngâna cu ochii rătăciți :

«Nu vra... așa-i că nu vra?...»

Însă Codreanu iar i-a făcut semn cu mâna și în urmă i-a zis cu glas turburat :

...Uite-i, că vin acolo, amândoi...

«Lasă lele, nu-ți strica gura degiaba, că te faci de răs. Că nici n'am apucat să-l întreb, de vra, ori nu vra. Avea el altă treabă!... Uite-i că vin acolo, amândoi, din pădure, și el și Ileana!»...

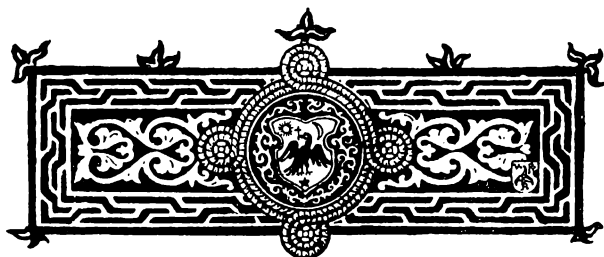
Irina tot încă nu pricepea. Atunci badea Andrei i-a strigat tare la ureche :

«D'apoi ei se drăgostesc de un ceas și noi, tonți bătrâni, vorbiam numai cât în vânt și brodiam pe dracul. Să căutăm, lele Irino, să-i însurăm degrabă și să tacem din gură, că rămânem de ocară !...»

* * *

Și așa chiar s'a întâmplat. Că n'au trecut nici patru săptămâni și s'a făcut nuntă. Și, fiindcă nici bătrânii nu s'au lăsat mai pe jos, s'a făcut nuntă mare de tot, adică au fost două cununii deodată. În casa Săvuloaei jucau cei tineri, în casa lui Codreanu cei bătrâni. Și se pare că erau deopotrivă de veseli, și unii și alții, căci a ținut jocul și ospetele opt zile dearândul.

Împăratul de la Igești

Târgulețul Storojinețului, unde am petrecut o bună parte din copilărie, era pe vremea mea, — ca să nu vă spun, decât ce-i drept, — numai așa un sat mare. Căci lătrat de câne, ca prin ulicioarele târgulețului ăstuia, nu auziai, dacă ai fi colindat tot ținutul. Și când se întâmpla de se isca pe la casă câte o zarvă cânească de cele, de credeai că dulăii noștri de pe lanț, Tarcuș și Bălan, se sugrumau, nu altceva, colo prin fundul ogrăzii, — știam bine, că numai două pricini puteau să fie. Ori că sosiau hornarii, ca să curețe ogeagurile, ori că erau țigani din dealul Crivei, cari își mai scoteau ursul lor cel fără dinți și năpărlit, sau veniau cu vânzare de linguri,

polonice, funduri de mămăligă și covăți, pe la case.

Decât mai se nimeria uneori, dar mai rar, să fie și altceva și atunci, — nu știu de ce, — numai cânele Bălan, cel de lângă șopron, bătea ca un turbat, cellalt însă se băgă cu coada ascunsă între picioare în cotețul său de la porțița grădinei și tăcea ca mort. Pe semne, că se știa javra dracului din satul Igești — de unde îl adusesse într'o zi tata, — și cum se face, că tot din Igești era și fința, din a cărei pricină se stârnea de obicei atâta larmă printre câinii târgulețului.

Te treziai numai de o dată cu un om ciudat de tot, îmbrăcat în haine ofițerești, cu bumbi cusuți în toate părțile, niște pînți strașnici la ciobote și o chiveră înaltă cătănească cu un zurgălău deasupra pajurei, de credeai că a venit Irod împăratul, să mai taie din pruncii ovreilor. Iarna și vara purta o manta veche ofițerească, numai cât așa ținută în umeri, peste alte două sau trei capoate cătănești, cari de cari mai ciudate, tivite cu găietane pe la gulere și pe amândouă părți, pe la pept, ticsite cu

Impăratul de la Igești

cruci, bleșcuțe, verigi, lănțuțele, paftale, cătărămi și multe alte fleacuri, ce sclipiau, și zângăniau din toate părțile. În mână dreaptă ținea însă un fel de toporaș, chip de baltag, ce se sfârșia în băț gros și ferecat la capăt și cu care se apăra de ori și cine l'ar fi atins numai. Mai avea apoi într'un buzunar al mantalei sale și o ghiulea hăt măricică, pe care o scotea și o ținea câte odată așa în mână stângă, — cum țin craii zugrăviți prin icoane mărul lumii cel cu cruce, — zicând că aceasta-i bomba fericirii.

Și intra în casă cu fața sa searbădă și uscată, ochii pironiți așa, numai cât în văzduh și, luându-se de barba sa sură și țuguată, începea fără să deie bună ziua sau ceva: «Din mila lui Dumnezeu, Mare Impărat al Austriei și Ungariei, al Daciei și Bucovinei, al Belgradului și Țarigradului, am venit să vedem pe supușii noștri și să-i mai îndemnăm la frică, ascultare, smerenie...» și de aici pornia a bolborosi, tot cu glas din ce în ce mai stins, fel de fel de lucruri, auzite așa, cine știe de unde, până sfârșia cu rugăciuni, zicând întâiu Tatăl Nostru,

apoi Impărate Ceresc și la urmă nesfârșitul Miluește-ne Dumnezeule.

Mai boscorodea și făcea apoi la semne și năzbutii și tolăcănea hojma înainte, tot de ale lui, câte în lună și în soare, de credea curat, că-i o moară stricată, ce tot hodorogeste și nu se mai oprește.

În timpul acesta, noi copiii, stam roată împrejur și priviam la acest smintit bătrân cu un fel de șfială și spaimă, căci cam știam mai de mult, cine este și că-i zicea toată lumea Împăratul de la Igești. Și apoi îi pune mama într'un colț de masă ceva mâncare, ori îi da tată-meu câțiva creițari și mânca, sau lua banii primiți, tot cu fața așa, nu știu cum, încruntată, făcea cu mâna semn la cap, cum fac ostașii, și pleca. Înainte de a ieși însă din ogradă, se opria la pridvorul sau lângă cerdacul casei și, scoțând câte-va grăunțe de popușoiu, le număra, șoptind tot nu știu ce din buze. Le blagoslovea apoi cu degetele, tocmai cum face preotul cu nafura, și le înșira într'un anume fel, pe un loc unde-va, așa ca să se vadă de toți.

Când ieșia în drum, îl și așteptau cete

de jidănași, luându-l pe dinainte și din urmă, trâmbițând din pumni și chiuind tot pe lângă dânsul, până intra în vr'o altă poartă. Și clocotia tot neamul Israil de bucurie, de credea că i-a venit Mesia.

Nu știu ce gândiau oamenii în capul lor de acest nebun, care cutreiera tot anul Bucovina de la un capăt la altul; dar mie ca copil îmi venia ciudat, că de ce lasă împăratul pe un smintit ca acesta; să meargă pe la casele oamenilor și să le zică că și el e împărat. Și, ce-i drept, că nu țin minte să fi fost oprit vr'o dată de a umbla prin sate cu năzdrăvăniile sale de împărat. Îl luau doar mai mult în răs oamenii pe bietul bătrân și văzându-l, că nu umblă de altfel cu buclucuri, nu face nimăruî vr'un rău și că nu lua ce nu era al lui, s'au fost deprins încet cu dânsul și-l lăsau în pace. Numai într'un singur rând, îmi aduc aminte că a cam sfeclit-o el cu vrednicia sa împărătească.

Era adică într'o zi de așa numită Joie Verde, când își fac Leșii din târgușorul Storojinețului cele patru prohoduri pe ulițe, împușcând din săcălușe și umblând cu icoane

și prapuri de la un altar îmbrăcat în flori, la altul, după care se întorc la urmă cântând la biserică, unde se face apoi liturghie și praznic mare de tot. Impăratul de la Igești, care tocmai în ziua aceea venise să-și mai vadă de supușii săi din locul nostru, dând de paradă neobicinuită și amestecându-se și dânsul prin hramul cela, s'a simțit pesemne prea nebăgat în samă. Ce-i plesnește prin cap, că iată se ia frumușel după oamenii cu prohodul și, cum intrau tocmai în biserică, se îndeasă printre dânșii și, dând buluc spre locul, unde slujea preotul, numai ce-l vezi că tăbărește, așa cu ne pusa 'n masă, drept la scaunul mare și împodobit, unde stă la astfel de zile înalte domnul Bezirksvorstand, — adică la locul împărătesc, — și se așează binișor acolo, cu toporașul în mână și chivăra în cap, — împărat ca din poveste, nu alt-ceva.

S'a stârnit o larmă și o frământătură groaznică printre Leși, de credeai că crapă biserică. Și l'au scos cu alaiu și petrecanie de acolo, de nu mai știai de la o vreme, dacă-i viu sau mort. L'au dus cu jandarmi la cancelarie, mai știu și eu ce și, măcar

că i-au dat apoi drumul, dar a fost o sfârșială și comedie, cum nu se pomenise, de când era târgul.

Cu prilejul cela am aflat și noi băiații câte ceva despre împăratul nostru, numai atât, că n'ași băga mâna în foc, de e și drept, ceea ce spuneau oamenii. Că știu că vor fi unii și alții de prin locurile acele, cari știu multe și încă mai boacăne de vestitul împărat și despre viața și pățaniile lui, dar eu vă spun numai, cât am auzit.

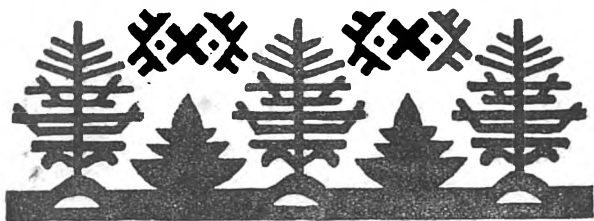
Era de loc din satul mare răzășesc Igești și-l chema de a casă Căzăcescul. Și, precum fusese la oaste, încă de pe vremea, când slujiau catanele câte doisprezece ani, a fost și în bătălia de la Solferino. Și s'a luptat așa de vitejește, încât a rămas numai el singur dintre tovarășii săi în picioare, până ce l'a ajuns și pe dânsul un glonte și l-a culcat la pământ.

Zice că însuși împăratul, văzând vitejia Românelui acestuia, a venit la locul răniților, unde zăcea Căzăcescul, a stat la patul lui și i-a pus una din crucile sclipitoare, ce le avea pe dânsul, pe pieptul voinicului rănit. Și nenorocitului, cum era săracul în căl-

dura și focul durerilor sale, așa i s'a turburat atunci mintea de mila împăratului, că a leșinat și a închis ochii ca mort.

L'au vindecat totuși doftorii, încât a scăpat cu zile, dară când și-a venit în fire, nu mai era teafăr la cap, căci vorbea într'aiurea, spunând că-i acum el împărat. Și după ce i-au dat drumul din oaste, a prins să tot caute crucile și stelele ce le văzuse, pe pieptul împăratului și așa a rămas fără mintea întreagă, până a murit.

Lelea Cătăneasa

Mă rog, să nu vă împingă păcatul, să-mi stâlciți cumva graiul și să-i ziceți «Cătănița», că vorbă mai urâtă printre femei, în sate, la noi, nici că se pomeneste. De mă-ți întreba însă de lelea Prohira Cătăneasa, din sat, de la Prisăcăreni, — am să vă spun o poveste ciudată, dar adevărată, cum chiar s'a și întâmplat în buna noastră împărăție.

Că bun îi împăratul, — Dumnezeu să-l ție în picioare, — și cinstiți sunt și domniile de la împărăție, dar când nu li dai birul la vreme, se oțăresc și ei câte odată. Sunt doar atâtea guri de astupat pe la împărăție, și încă guri, vorba ceea, — «pline

cu măsele; de-i pune câte un bob pe ele, — Doamne ferește, — tot tè sărăcește!»

Numai cât amar de cătănime este de hrănit, și dă, — când nu-i de unde, mai face și stăpânirea ce poate și scoate cătanele pe la primblare. Care cum a slujit cei doi, trei ani de învățătură cătănească prin târg, colo la căzărmarie, îl mai trimete și pe la țară, ca să răsufle. Ș'apoi vornicii noștri, cine nu-i știe și cunoaște? — lasă-i numai pe dânșii, că pricep ei rânduiala, cum vine. Că mi-i împărțesc pe mâncăii cei nepoștiți pe la gazdă, cum știu ei. Li dau îndată mare în sama străjerilor din sat și-i cvartiruluiesc țință la casele cu birul și pricina.

Adică așa era, — țin minte și eu, — încă acum treizeci de ani în urmă. Când se întâmpla să deie câte o secetă, să vie boală peste vite, sau să năvăliască apele mari, atunci oamenii noștri, ori cât de harnici erau, numai dovediau s'o scoată la capăt cu bucățica lor de gospodărie și o samă dintr'ânșii se încurcau cu plătitul birului.

Ș'apoi bădichei vornicului atâta-i trebuia, să vie cu traista goală la visterie, că nu

scăpa cu obrazul curat și avea ce auzi. Și numai că te pomeniai în sat cu câte un căprar de cei mustecioși și a doua zi după aceea se ivia și pomăzuiala cu catanele. Și tăbărau, — milostive Doamne, — ca omida, nu altceva, peste oamenii cu dajdia și ședeau și se schimbau la câte patru-prece zile. Și sosiau în urmă alții în locul lor și iar ședeau, încât îl prindea groază pe sărmanul om și vindea sumanul din spate, numai ca să scape.

Asta venia adică de acolo, că oastea împărătească era împărțită pe învățați, sau cum li spun oamenii și azi încă «mustruluiți» și pe neînvățați, sau cătane proaste. Și cum îi țineau pe flecăii luați, șapte ani de-a rândul în catane, încât avea când să'i învețe de toate, mustruluiții erau priviți după o vreme ca unii, ce mâncau pâinea împărătească de giaba și se proslăviau așa cu un fel de traiu de boda-proste. Ii ducea prin sate, pe la oamenii, cari trăgăneau cu plata birului, ca să li facă, — vezi Doamne, — chip de dojană, și asta se chema a trimete «cătane la execuție».

Și s'a nimerit, nu știu cum, că și lelea

Căci băgând de samă, că străinul grăiește în limba ei, par'că tot nu-i venia așa băzdăgan și năprasnic. Dar a rămas totuși ca amețită, ținându-se cu o mână de stâlpul hornului.

Privia cu gura mută la ostaș, cum își descingea ranița de piele de vițel și curelile cele albe și așeza chivera, pușca, tesaca și tot buclucul său cătănesc, ba pe laviță, ba pe cuiul din păretele de lângă ușă. În urmă, cum l'a oblicit, așa, fără nimic pe dânsul, încât i se părea că se-

măna acum și el mai a om și se uită la dânsa, nu știu cum, nedumerit, — a descleștat lelea încet dinții și l'a întrebat, mai mult în neștire, dacă nu cumva... ar ospăta ceva, că... poate e flămând și trudit de drum.

«Am să îmbuc, lelică, dacă mi-i da ceva», răspunse ostașul, «dar mai degrabă ași bea o leacă de apă, că tare'mi e sete». Și fără să mai aștepte răspuns, a pus repede mâna pe cofița, care sta la marginea pragului, și sa dus cu ea pe ușă, drept spre ciutura fântânei din ogradă. Când s'a întors, a găsit pe un colț de masă o năframă așternută și pe ea o străchinuță cu brânză și câteva hrinci de mămăligă. Și s'a pus omul, de a mâncat cu poftă și, după ce și-a șters gura, a zis :

«Să trăiești, lelică, mi-a ticnit, că era par'că a casă, la noi.

Vădana Prohira i-a tăiat însă vorba, întrebând mai cu inimă :

«Da de unde-i fi și D-ta?»

«Ia din satul Pătrăuțului, colo lângă Suceava, — feri-l-ar Dumnezeu, că-i peste patru ani, de când nu l'am văzut și, ori ți-oiu fi picat eu D-tale pacoste pe cap, lelică, ori

nu, dar văd atâta, că sunteți și D-voastră, pe aici, Români și gospodari de treabă.»

I-a arătat gospodina casei apoi un anchiraș, unde ar putea să se odihniască, dacă vrea. El însă i-a mulțămît frumos, zicând că nu-i trudit. Apoi a mers afară, prin ogradă, a mai dat cu ochii, de câte erau pe lângă casă, și a ieșit încet pe poartă.

Acolo, în drum, lucrau tocmai niște oameni la un podeț sfărâmat. S'a dus la ei, a stat ca o jumătate de ceas, de ia privit, cum așează grindă lângă grindă, s'a dat de la o vreme cu ei în vorbă și numai de cât a și început să li și ajute la lucru.

Gospodina din casă le vedea toate aceste din fereastră și'și zicea în gândul ei : «Parcă nu-i așa, de cei cum spunea vornicul. Că-i Moldovan de-ai noștri, văd, și mă tem, că-i și el, bietul, fecior de gospodar. Uite, cum se dă nechemat la lucru, în loc să se întindă la soare. Mai știi, de nu mi-a picat ajutor la casă? Că de cât să facă treaba oamenilor de la pod, care's tocmiți doar cu ziua, mai bine ar prinde să facă ceva pe lângă casa mea..»

L'a lăsat însă lelea deocamdată pe ostaș în placul lui și abia hăt, spre sară, când i-a dat de ospătat, a început așa un fel de vorbă cu dânsul :... că vede că-i harnic și nu știe să steie de giaba, că — nu știu ce, — și din una alta, l-a și adus să înțelege, pe unde chitia ea cu gândul. Și n'a trecut două zile și ostașul Nichifor Mleşniță, — așa-i zicea pe nume și poreclă, — huzuria pe la casa Prohirei, parcă era gospodar la dânsul, nu altceva.

Lelea Prohira avea lângă casă un pomăt de toată frumuseța. Meri, peri și perji plini de rod bogat desfătau privirea fiecărui, ce trecea pe acolo. Dăr dăduse și cimpoieșii de prin cotețe de belșugul Prohirei și au fost apucat a veni la poamele scuturate pe jos porci și scroafe cu purcei din tot satul. Căci găsiseră haraturile dracului șarampoiul stricat și și făcuse șleah pe acolo, nu alt-ceva, scurmând cu răturile toată grădina.

Lucru ăsta l-a zărit Nichifor și îndată, a doua zi a pus mânăzta gospodinei la teleguță, s'a dus binișor la prund, în luncă, de a tăiat nuiele, cât chitise el că-i trebuia,

și până la amiază a și tocmit șarampoiul, pe unde era stricat, de nu mai putea să răsbată printr'însul nici puiu de șopârlă.

A scos apoi din pomăt cârlanii și găștile gospodinei și a lăsat acolo numai cei doi viței, priponindu-i însă de niște pruni uscați. Găștele le-a mânat peste drum la tolocuță, iar cârlanii i-a închis în livada din dosul casei.

Dar și aici a băgat de samă, că nu era gardul ca oamenii. A rărit deci prin unele locuri răzlogii, a mai potrivit câte o scândură lăsată în părăsire și iacă și gardul livezii pus la loc, cum se cade.

A mai dat o raită împrejurul casei, ca să vadă, nu s'ar mai găsi ceva de făcut sau de tocmit. Și chitind așa și ciondă-nind ba pe ici, ba pe colo, numai că la prins și sara. Vorba ceea, se luase cu treaba și uitase de urât.

Și așa azi, și așa mâne, într'o zi cu sacii la moară, în alta la câmp, după pologuri, și a trecut săptămâna, cât ai bate în palme. Prohirei îi râdea inima de bucurie și trăgea numai așa cu coada ochiului la isprăvile cătanei.

«N-ar fi de deochi», zicea ea în gândul ei, «dar omul ăsta, zău așa, par'că mi l-a trimis Dumnezeu la casă».

Și când se așternuse într'o sară la capătul prispei, — căci lelica își făcuse și ea treaba de toate sâmbetele și unsese pe jos, prin casă, — iacă și o chibzuială nouă din gura lui Nichifor Mleșniță.

«Oare nu-i păcat, lelică, de atâta rod, ce ai D-ta în pomăt, să se scuture și să putreziască așa pe jos? La noi a casă, par'că știi, că aveam o lozniță și uscam poamele. Numai dacă s'ar găsi vr'o opt, zece bârne și câteva scânduri, — că nuiele mi-au mai rămas de la șarampoi, — eu mai că m'ași bizui, să-ți înjgheb un cârciog de lozniță».

Țăranca a oftat din adânc și a zis : «Of ! of ! că a fost și lucru ista la casă, pe semne că nu i-ai dat de urmă, pe acolo, pe la săsâiacul cel vechiu ; da vezi și D-ta, ce ticăită de femeie mai sunt eu. De când mi-a murit bărbatul, mi s'a năruit par'că și casa. Mai anțărtț mi-au venit, — n'ar mai ajunge cu zile, — niște tâlhari de Lipoveni, de la târgul Siretului, vezi

Doamne — ca să năimiască pomățul, că era mândru și rodit, cum îl vezi și acuma. Și ce au făcut, — bată-i varga lui Dumnezeu, — că mi-au ars loznița și au rămas dători și cu jumătate din bani. Ș'apoi anul trecut, cum era bărbatu-meu, — Dumnezeu să-l ierte, — pe zăcare, am dat tot la pustia și iacă și pustie este. Acum doar, de te-i îndura D-ta, să o faci la loc, că văd că ești vrednic și cu inimă. Că dă, — bârne sunt destule deval, la berejnicul pădurei. Și chitesc, că cu doi, trei lei ieșim la răfuială. Numai că mâne-i sf. Duminică și Luni cine să-ți ajute la așa muncă?» Eu și cu baba Irina, — — două becistnice cum suntem? — mai mult te-om zăhăi, decât ți-om face treabă».

S'a pus omul Luni, din zori de zi, pe lucru și, în vremea, cât i-a trebuit babei Irina, soacra gospodinei noastre, să curețe și să ungă din nou groapa lozniței arse, s'a repezit el cu mînzata la berejnicul din pădure și a adus lemnărie, cât socotia că-i trebuie. Și s'a apucat de măsurat și de ciocârtit, cu dalta și cu toporâștea, până aproape pe la sfințitul soarelui.

Îi plăcea creștinului să munciască, — se

vede lucru, că așa-i făcut Românul. Dar când a ajuns ziua cealaltă la adicătelea, a dat și el de o piedică. Bârnelor pentru părții lozniței trebuiau tăiate cu feresteul. Și, a găsit el scociorând prin fundul stodoalei, — nu-i vorbă — și ferestea și gealău și sfredel și piroane, dar cu cine să faci treabă? Cu slăbăciunea de băbușcă, ce abia se ținea pe picioare?

S'a scărpinat Nichifor în cap, ca omul ce stă la cumpene, și a dat fuga la părâu, unde-și muia lelea Prohirea cânepa. A strigat'o pe nume și cu jumătate de gură ia și spus pricina și năcazul. Ea n'a zis nimic și a venit să-l ajute.

S'au apucat ei amândoi de tăiat cu feresteul și dă, — mergea treaba de minune, că erau doar patru brațe puternice, nu șagă. Și așezau, tot pe rând, dinții feresteului lat și pântecat la semnul făcut pe bârne și, când trăgea ostașul de un capăt, lăsa lelea din celalalt, iar când trăgea ea de capătul de dincolo, mai da și el drumul feresteului, și așa — hârța, hârța, scârța, scârța, — au tăiat jumătate din bârne, când soarele nici nu se suise de trei suliți.

S'au pus însă ceva pe odihnă, că le era la amândoi, par'că nu știu cum. Prea se uitase unul în ochii celuilalt și nu se dumeriau în 'capul lor, că ce alta puteai să faci, când rezezi la bârne cu feresteul. Că să-și mai aducă gândurile la loc, s'au pus,

de au îmbucat câte ceva și, când s'au apucat iarași de lucru, au început să se mai întrebe ba una, ba alta.

Neștiind de la o vreme nici ce să-și mai zică, a întrebat'o ostașul pe lelea Prohira, cam cât bir are de plătit la visterie. Și i-a spus femeea, că sunt ca la vr'o optzeci de

lei argint și cu ceea, ce se va mai strânge până la Simedru, au să se facă tocmai o sută. Și că le ar sclipui ea părarele aceste mai de grabă, cu toată urgia execuției, dacă ar avea măcar o lună, două, tot așa mână de om la gospodărie, s'o ajute și să-i pue toate frumos la cale.

Și-i răspunde atunci Nichifor: «Ei, lelică, să pot eu rămânea două luni într'una la execuție, aici la casa D-tale, nu m'ași împotivi, zău așa. Ba ași rămânea și șapte luni, — tocmai cât îmi trebuie și mie, ca să-mi împlinesc anii mei de cătănie. Da vezi, că rânduiala e altfel. La două săptămâni are să-ți trimeată în locul meu de tot alt om, cine mai știe ce neam. Și de la Simedru încolo, dacă cumva nu te-i îndupleca și D-ta să plătești birul cela, au să-ți vie, lelică dragă, nu unul, ci doi de odată».

«Săraca-n de mine» a strigat Prohira, lăsând feresteul și prinzându-se cu mâna de gură, căci sudori reci îi podidiau fruntea. Și a rămas biata femeie ca cu gura legată și n'a mai spus nici o vorbă, ci ofta numai din când în când. Ostașul însă o privia cu un fel de milă și, nu știu cum, așa pe

de o parte, și fel de fel de gânduri se băteau în sufletul său. Căci se prinsese, săracul, — măcar că era oploșit numai de vr'o două zile pe lângă gospodăria asta, — ca cu dinții de vâtra și stăpâna casei.

Atât, că-i venia și lui lucru așa prea năprasnic și din fire, încât să se 'ncumeteze să deie lelei vr'un sfat. Și neștiind iarăși, ce să mai zică, numai ca să zică ceva, s'a rostit înfârșit cu jumătate de glas.

«Știi lelică una? D-ta ai de plătit o sută de lei argint și uite, cum vine, că eu tocmai atât am de luat parte de la frate-meu, în Pătrăuț. Și el banii mi-i dă oricând, că are — slavă Domnului — de unde. Dacă nu ți-i cu supărare, iacă eu i-ași lua banii ăștia și ți-ași da D-tale, vezi, numai așa de împrumut, fără dobândă, că doar nu-s cămătar, și nici chezășie nu-mi trebuie. Și te plătești D-t frumos de bir... că să nu-ți mai vie vr' altă cătană pe la casă. Ș'apoi va ajuta Dumnezeu să mă văd și eu scăpat la primăvară de beleaua asta de oaste și dă, — dacă-i vrea... mă iai iar la gospodăria D-tale, — ... așa de ajutor — sau, cum îi crede... și D-ta!»

Și par'că numai știa, cum să'și isprăviască bietul om vorba sa nesocotită, așa întindea și împletecea cuvintele. Norocul lui, că tocmai atunci s'a desfăcut și bârna în două și era cea de pe urmă, că și lelea Prohira nu mai știa încotro să deie cu ochii, și repede a luat-o spre casă, fără să întoarcă omului vorba.

Și, ce să vă mai spun? A gătit gospodărosul Nichifor Mleşniță loznița și s'a apucat de altă treabă și apoi iar de alta și a făcut ca la casa sa, încât îi trecuse cele patrusprece zile ca patrusprece ceasuri. Ba nu, ce zic! Îi treceau lui, cum îi treceau acum zilele, dar nopțile îi păreau, de o vreme încoace, lungi, ca nici odată; căci nu găsia liniște în somn. După truda zilei mai trudia încă și pe la inimă.

Cu lelea Prohira par'că îi era frică să nu mai deie ochii, de când s'a fost încumetat la vorbi de împrumutatul banilor. Tăceau amândoi și totuși se înțelegeau bine în sufletul lor. Era la mijloc sfiala oamenilor neprihăniți și cinstiți de țară, cari au deprinderile și naravurile lor, ca în toate, așa și la dragoste.

Precum se știa amândoi cu mintea coaptă, li părea oarecum ciudat, să se vadă așa aruncați de soarte, unul în drumul altuia. Și, măcar că pricepeau, că sunt făcuți, să trăiască împreună, le venia greu, săși spună acest lucru și suferiau, fără să vorbiască un singur cuvânt. Tocmai în ceasul de pe urmă, dimineața în ziua a cincisprezecea, când ostașul a început a se găti de plecare, văzând amândoi că nu mai au încotro, li s'au deslegat gurile și li s'au topit inimile.

Și ce credeți că au facut? S'au dus la vornicul, de la vornicul la preotul și apoi iar la vornicul. Și au făcut un fel de învoială între dânșii și, luând pe scriitorul satului, care știa să grăiască nemțește, au plecat tustrei la târgul Storojinețului, ca să vadă ce vor spune domnii cei de la stăpânire. Până a pleca însă, a și mers vestea prin tot satul, că Prohira s'a dus cu cătana. Dar a doua zi a încetat vorba iarăși și, câți erau în drumul lor, au ieșit toți la poartă, să-i vadă venind, că iacă cum s'a întâmplat.

A venit Prohira înapoi și cu dânsa a venit și Nichifor Mleşniță, ostașul. Și avea o

hârtie în mână, cu care s'a dus, de astă dată, întâi la preotul ș'apoi la vornicul. Avea în scris, că-i șlobod să se'nsoare, dar trebuie să steie în execuție pe la case, în Prise-careni, unde l'a da vornicul, până nu și-a împlini cele șapte luni de cătănie.

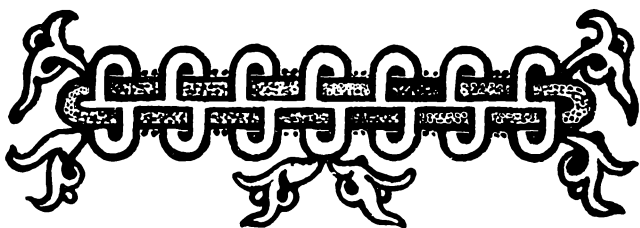
Și au luat-o Nichifor pe vădana Prohira de nevestă și s'a făcut nuntă și au tăcut și gurile cele mai rele. Cu plata birului însă s'au tot codit amândoi până'n primăvara. Că doară acum ei se țineau de execuție, nu execuția de dânșii.

Și a dat Dumnezeu, că au trecut cele șapte luni și a lepădat Nichifor Mleşniță straiiele cătănești de pe dânsul de lea dus la târgul Storojinețului. Când a văzut, că a scăpat de o belea, haide repede la visterie, și, plătind dăjdiile împărătești de pe casă, a scăpat și de a doua...

Dar gura satului, tot cu păr pe limbă, i-a și găsit Prohirei o poreclă. Că nu-i zicea nici când altfel de cât Lelea Cătăneasa, cum se va fi chemând și astăzi, dacă cumva mai trăiește.

JUPÂNUL TOIBA

Jupânul Toiba

Doamne ! mare urgie și blăstem de la Dumnezeu trebuie să fi picat peste neamul lui Israil, de s'a risipit așa în toate părțile și pribegeste astăzi fără astâmpăr prin lumea întreagă. Că s'a oploșit și pe la noi sămânța din acești horopsiți ai lumii, și Românul, dă, — cum îi el îngăduitor din fire, n'a zis nimic, ba l-a ajutat încă pe sârmanul străin.

Că doar multă litvă și norod din altă țară a mai văzut el pe la vatra sa și până și cu Turcul cel sumeț s'a înțeles și a hălăduit cu dânsul sute de ani. Și, precum nu i-a luat musulmanului în nume de rău, că se închină Vinerea, la urma urmei, de ce s'ar fi supărat pe ovreū, că-și face rugăciunea Sâmbăta? Doar tot la același Dum-

nezeu se închinau cu toții și, Sâmbăta fiind mai aproape de Duminică, creștinului poate i se părea, — cine știe cum, — că legea ovreiască îi vine mai aproape decât cea turcească.

Numai că peste jidănimea venită mai de mult în Moldova, a tăbărât, după o vreme, potopul de ovrei stricați din țara leșească și muscălească și, de unde Românul îl privia pe jidanul de odinioară ca pe aproapele său, adică cum s'ar uita om la om, acum a prins să-i vină oare-cum greu de veneticii acești noi și lacomi. Ba, până și fraților lor băștinași din țară li s'a făcut scârbă de așa rubedenie.

Erau, în adevăr, — când mă gândesc, — într'o vreme par'că altfel de oameni între jidovii noștri. Văd, ca astăzi, chipuri ca de-al de jupânul Moişe Haim, ce ținea ratușul cel mare din târgulețul Storojinețului, apoi Srul Derner, cu dugheana sa de ferărie, Șmil Mauriber, traficantul de tutun și, înainte de toți, îmi resare din vremile cele, bătrânul Anhauch, coborâtor din odrasla seminției sfinte a Kahanilor.

Asta era om, poate peste o sută de ani,

cărturar faimos și cinstit de ceilalți, par'că li fusese legiuitor. Umbla un nepot al lui cu mine la școală, și, precum tatăl meu era învățătorul târgului, intram și găzduiam pe a casă, la dânșii, par'că eram de ai lor. Și mergeam cu prietenul meu câte odată în hăiderul lor, adică la școala jidovească și priviam la belferul Caleb Șoil, cum îi învăța pe cei mici cu glas cântând: alăăăf... beeeis... ghimăăăl... dalăăăt... Iar pe cei mai mărișori, când nu-i citiau, cum vroia el, din Talmud, îi snopia harharul cu o nuea de alun, de mama focului. Apoi își lua iarmurca de pe capul său ras, își ștergea sudorile și, băgând degetele drepte sale uscate într'o carabușcă de mesteacăn, își bucșia nările cu tabacul roșiatic, scotea cu stânga din buzunarul caftanului o basma mare albastră, trăgea două trei strănutări, încât i se clătinau perciunii cei cărlonți și par'că își mai venia în fire și se liniștea încetișor.

Și intram Sâmbăta și în havra lor, unde șamesul, sau păzitorul templului, îmi arăta toate și vedeam multe, ce nu le pricepeam pe atunci, dar le țin minte ca astăzi. Și de

dragul prieteniei începusem până să și vorbesc jidovește cu dânșii, ba să și scriu și să citesc, — lucru care mi-a prins și el bine în câteva rânduri.

Eraū, nu mă tem s'o spun, și printre acești oameni, măcar — că de altă lege, — erau o samă buni și cum se cade. Nu-i vorbă, că se găsiu și prin aceștia unii și alții, cari aveau apucături de acele, știți, că dacă le-ar fi lepădat pe acolo, în pustie, unde zice biblia, că au rătăcit neamul lor patruzeci de ani, poate că ar fi fost în ziua de azi mai bine și de noi și ar fi fost mai bine și de dânșii. Dar vedeți, cum năravul din născare leac nu are, așa nu poate fi om fără de păcat. Și apoi unde păcatul și pricina se cam ivesc de obicei mai mult pe la cei chiaburi, de jidovii cei săraci, din protivă, par'că-mi venia, nu știu cum, de multe ori milă. Că știam și câțiva din acești și, ca să nu uit, am să vă povestesc mai ales de unul, ce nu-mi iese din minte.

Îi zicea Jupân Toiba, adică Tobias Silberstein. Ședea, ce-i drept, cu casa în Cernăuț și venia numai așa, în zile de târg, la Storojineț, căci iată cum era. Târgul

nostru nefiind prea departe de orașul Cernăuțului, adică cale numai de trei ceasuri, negustorii din amândouă locurile umblau așa, cu schimbul, când încolo, când îcoace. Lunia și Vineria, când era zi de târg la Cernăuț, ai noștri mergeau într'acolo, iar Duminica și Joia cei de la oraș veniaū la târgul Storojinețului.

Nu știu, cum și de unde s'a făcut, că jupâneasa lui Toiba, care nu lipsia nicicând la asemenea zile pe la noi, ajunsese un fel de poștă la casa noastră. Căci o știa mama de mult, fiindcă era ea singură de loc, din Cernăuț. Și apoi își găsia ba bunică-mea de acolo, ba mama de aici, mai totdeauna să-și trimeată, ori să-și zică câte ceva.

Când am mântuit de învățat la tată-meu și m'au dat la școala latinească, la Cernăuț, fără jupânul Toiba și jidauca lui, par'că nici nu se mai putea. Cărau la merinde și la schimburi, la scrisori și la vorbe, trimise așa din gură, de credeai că altă treabă nu aveau. Și când simțiam și eu așa, câte o nevoe de-a creițarilor, că dă, — mă ridicasem acum băiețandru măricel și mai duceam câte odată lipsă și de alte lucruri, —

o vestiam pe Toibuleasa de cu Mercuri sara, cam ce să șoptiască mamei la ureche Joi, la târg, iar Vineri, nici nu se crăpa bine de ziuă, când pândeam pe la casa lui Toiba, ca să-mi primesc răspunsul.

Când veniaū câte două, trei zile slobode, sărbători sau vacanțe, cu cine credeți că o tuliam a casă, la Storojineț? Tot cu jupânul Toiba. Că avea el două haramuri de cai suri, mari, dar vlăguți și hitioni, de li se vedeau dinții pe la urcicuri și abia trăgeau căruța cu lădoiul de marfă al jupânesei și pe noi cei din capră, adică pe Toiba, care ținea hățurile și pe mine, ce-i țineam de urât. Ce se mai găsia însă pe ogrinjile din fundul harabalei, numai caii săracii știau. Căci nu putea să plece Toiba odată la târg, fără ca să iaie cu dânsul șapte, opt dintre neamuri. Și, când ieșiam din ulicioara mahalalei Roși, în drumul împărătesc, îngheșuiți ca scrumbiile, numai că ne pomeniam cu câte un drumeț, care se apuca să ne numere, câți suntem. Și ciudă mai mare ca asta, nu ești harnic să le faci jidovilor. Căci ei se cred amenințați de sabia îngerului de

moarte, credință ce le-a rămas încă de pe vremea, când au fost în țara Egiptenilor.

Doamne, multe ași putea să vă spun, din câte le-am pățit, umblând așa cu ju-pânul Toiba, când pe timp de vară, când de earnă. Dar ca una grea de tot, nu cred

să vi se fi întâmplat vr-odată. Asta a fost după vacanța cea mică, adică prin luna Februarie, când m'au dat fost părinții, într'o Joie pe înserate, iarăși în sama lui Toiba. Era un frig cumplit și totuși ninge, însă așa un fel de omăt mărunț ca nisipul, pe care-l mâna vântăraea înainte, pe drum și,

de se întâmpla să-ți vie în față, te frigea ca focul și-ți lipea pleoapele ochilor cleiu, nu altceva.

Cum drumul era pe unele locuri gol, ca în palmă, pe altele iarăși astupat cu grămezi mari de zăpadă, nu mai știai cu ce să străbați mai bine, cu sania sau cu căruța. Și apoi și drum ca acela, de la Storojineț la Cernăuț, nu știu de se mai găsește undeva. Plănuit și tras, așa cu ochiul și cu nasul, — drept înaintea, — peste cincă sau șese dealuri și tot atâtea coborișuri, tot îl vezi în față, dar îți iese sufletul, până îi dai de capăt. Chiar cum ajungi în vârful dealului d'întâi, în partea dinspre târgulețul nostru, zărești Cernăuțul par'că înaintea ochilor, — dar până 'l ajungi, se vede și Dumnezeu.

Ne-am suit noi, cum ne-am suit, până la dealul cel mare, din mijloc, dar de acolo nici putere, nici mângâiere. Că s'a înămolit harabaua lui jupân Toiba într'un troian strașnic și după ea și alte căruțe. Și, măcar că ne dădusem toți jos și clănțăneam cu dinții de frig, colo pe zidurile de omăt, bieții cai totuși nu puteau face un pas mai departe.

Cum de n'am perit în noaptea aceea flo-roasă, nu știu nici până astăzi. Am scăpat ușor, adică numai cu urechile degerate, și a stricat bunică-mea, — Dumnezeu s'o ierte, — o putinică întreagă de frunze de curechiu, până m'a vindecat de pătlăgelele vinete, ce îmi crescuse pe la ceafă.

Abia după un chin și o luptă groznică de vr-o șese ceasuri, neam văzut în vale, în satul Camena, unde am și stat apoi o zi întreagă la crâșma lui Herș Ghedale, rămasă vestită și până astăzi pe urma unor sumeți tâlhari de Rusneci, cari, acum câți-va ani, au prădat-o, ucizând pe crâșmarul cu crâșmăreasa și pe toți din casă.

Precum era Vineria, Toiba meu cu jupâneasa, au fost siliți să-și facă șabăsul lor la jupănul Ghedale, cu care se știau de mult. Și am trebuit să stau și eu cu dânșii la lumânările de său aprinse, să mănânc din peștele cu zamă de stafide și din colacul lor. Numai atâta, că bietul Toiba nu putea să-și îmbrace caftanul de atlas, nici să-și pună în cap cușma cu pielcelile de țer, cum cere rânduiala. A lăsat, deși era mai bătrân, să zică stăpănul casei ru-

găciunea, pe care o îndreaptă ei odată cu răsăritul luceafărului de sară către ocrotitorul puternic al patriarhilor Avram, Isac și Iacob.

La Cernăuț am sosit tocmai Duminecă dimineață, căci plecasem abia Sâmbătă noaptea pe lună, tot pe urma părțiilor din omăt, făcute cu ajutorul oamenilor din satele megieșe, scoși cu poruncă pentru treaba aceasta. Dar și aici par'că era vrăjit. Când eram aproape de oraș, țin minte, că am văzut, sau ni s'au năzărit cumva, pe pustiul întins al ometelor vr-o cinci, șese dihăni; ce cam semănau a lupi, dar se făceau așa, ca și cum nu ne-ar vedea. Pe semne că veniau sătui de undeva și nu ne băgau în samă. Tovarășii mei din haraba tremurau de frică, eu însă știu, că am ars atunci jumătate din caietele mele de școală, aruncând fășiile aprinse pe drum,—vezi Doamne — ca să arăt, că-s strașnic de viteaz. Și jupâneasa lui Toiba era gata să jure, că lupii numai cât din pricina asta au lăsat-o nemâncată.

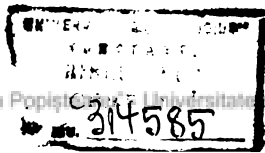
Intre caii lui jupân Toiba și stăpânul lór era, când cătai bine la dâșii, ceva asemă-

nare. Îi cumpărase el la un mezat al hergheliei împărătești din Rădăuț și aveau amândoi boturile încovăiate, ca și la toți caii călăreților de pe vremea aceea. Și Toiba, ca să știți, era și el înalt, uscat și avea un nas mare, coroietic. Apoi fusese și el, tocmai ca și caii săi, mulți ani în slujbă la călăreți, adică trâmbițaș la Ulanii împărătești. De aici veți pricepe bine câteva lucruri ciudate din viața jupânului Toiba.

Întâi, că după întoarcerea din slujba cătânească, ajunsese un păcătos și jumătate, cam așa fel ca și caii săi, carii nici ei nu rămăsese tocmai teferi după atâția ani de călărie, căci altfel doar nu i-ar fi scos împărăția la mezat, să cadă așa plească, în mâna lui Toiba. Și păcatele stăpânului erau și ele, de bună samă, din cale afară mari, că nu de geaba era să-l scoată la mezat și pe dânsul, adică era să-l goniască rabinul cât pe ce din havra jidovilor a mahalalei Roși.

Apucase Toibulica nostru, pe când era ostaș, să se înfrupte cu carne de porc și fel de fel de alte lucruri, cum zic ei «tref» sau neîngăduite de lege. Și se prinsese, se vede, năravul rău de dânsul, căci iacă nu-

mai, cum a scăpat de blăstemul legii. A luat pe o nepoată a rabinului de nevastă, pe Beila, și asta, măcar că nu era frumoasă, nici bogată, avea însă alt dar. L-a vindecat adică pe Toiba încetișor de toate păcatele. Că nu încăpuse încă nici trei luni pe mâna ei și s-a făcut sfânt, nu alt-ceva.

Nu mânca Toiba de cât cușer și păzia legea și obiceiurile, de credea că-î chiar din neamul curat al Hasizilor. Când veniau sărbătorile mari, de pildă Peisahul, pe unde nu știa cam bine, câte trebuia să le facă ca patriarh al casei sale, îl mai povățuia bătrânul său tată, care trăia la dâșii. Îndată ce se împeștrița cerul cu stele și începea Sederul, adică întâia sară a paștelor, se punea tata lui Toiba în capul mesei, în fața sfeșnicului cu șapte limbi și alături de el feciorul său, — amândoi cu cușmele în cap. După ce citiau apoi pe rând din cărțile sfinte, se așeza în cellalt colț și gospodina casei, Beila. Pe masă erau cele trei pâni mari, — despărțite una de alta cu câte o năframă — albă, un șip cu vin roș și pe un sahan un os mare, numai cu ceva carne pe dânsul. Vinul închipuia sângele

copiilor ovreiești, în care, se zice, că se scăldau împărații faraoni, iar osul arăta mielul de paște, pregătit la plecarea din Egipt. Și ospătau cu toții, cântând la sfârșit cu glas un psalm și mergând apoi la culcare fără rugăciune; căci în noaptea asta, se zice, că Dumnezeu Savaoft însuși veghiază asupra caselor Evreilor, ca odinioară, colo în țara Nilului.

Cu toate astea casa lu Toiba era cam prinsă de dalăs, adică sărăcie, că dă, — la un singur lucru nu-l putuse aduce nici priceputa sa Beilă. Nu știa să facă negustorie și pace bună! Și oricât își bătea ea gura și el mintea, de geaba. Când desfăcea Beila în târgul Storojenețului marfa ei din lădoiul cel mare și isprăvia cu înșiratul de mărgele, flori făcute de mână, drâmbe, jurubițe cu ață roșie sau albastră, lână, fluturi, bibiluri, altițe, ghiordane, bolduri, ace și ce mai avea, îl trimetea apoi pe Toiba printre oameni, doar ar mai târgui niște găini, curci, rațe sau găște ieftine, ca să le vândă apoi cu câștig la oraș, la Cernăuț.

Așa! ți-ai găsit! Toiba se punea la vorbă

cu oamenii, asculta poveștile altora și când se întâmpla, de da peste un vechiu tovarăș de pe vremea cătăniei sale, se apuca să-l cinstiască, uita de toate și cumpăra apoi în grabă, ce nu era harnică să vândă Beila la Cernăuț nici cu pagubă.

Se pricepea Toiba la negoț, — vorba ceea — ca țiganul la albinii, dar la un lucru tot se pricepea. Luni sara, când târgul era pe mântuială, mânca repede o bucățică de turtă de popușoiu coaptă la tava, înghiția câteva fire de usturoiu și apoi vedeai numai, că scoate iute din fundul dulăpașului, unde-și ținea tată-său cărțile cele lungi de rugăciuni, o trâmbiță veche, învălită în cârpe și o tulia pe ușă.

Știa Toiba să sune frumos din corn, încă de pe timpul, când fusese la Ulani, și se deprinsese cu încetul a cânta din fel de fel de instrumenturi, încât s'a fost făcut la urmă tovarăș la banda jidovească a lui Haim Muzicant, de lângă fântâna Turcilor. Și umbla cu ceilalți pe la nunți și zile mari și trâmbița, de se clătinau pereții, ca odinioară zidurile cetății Ierichonului. Și, măcar că meseria asta nu-i venea tocmai

la socoteală Beielei, fiindcă nu-l vedea pe bărbatu-său pe a casă cu zilele și, când se întorcea, venia cu buzele spuzite și cu capul plin de băutură, dar Toiba tot scotea cu meșteșugul său câte doi trei lei pe săptămână.

Cei doi copii ai lor, — par'că intrase năravul tatălui din naștere într'înșii, — se dau la muzică ca dracii. Moișele, băiatul, cânta din clarinet, când era încă de zece ani, iar Ruhălă zicea din peptene și frunză, de o luau pe mamă-sa urechile. Și nici nu era bine de șesesprece ani, când s'a și măritat cu Berl Rüber, meșter la toba cea

mare din banda lui Muzicant. La nunta ei însă a făcut rudelor o rușine, de credeai că moare moșul lor, Silberștein, de mahnire. Căci n'a vrut nici într'un chip să se lase rasă pe cap și a făcut afulisita, ce a făcut, de a rămas cu coșitele netăiate.

Și s'a întâmplat într'un rând, — câțiva ani pe urmă, — că se întorcea Foiba cu feciorul său clarinetistul și ginere-său toboșarul, așa, cam pe la crăpatul zorilor, de la o nuntă. Și, cum mergeau pe drumul dinspre satul rusesc Mamaiești, iată că i-a ajuns o trăsură cu patru cai. Era vremea iarmarocului de Sânpetru și veniau fel de fel de bogătași din toate părțile la bâlciul vestit de cai și de vite, ce se ținea pe atunci la Cernăuț. Și cum stăpânul din bricica boierească era un leah din cei îngâmfati, de dincolo de Nistru, a pus pe vizitiul său, să-i tragă lui Berl una cu harapnicul, de i-a făcut dungă roșă pe mână și i-a spart și toba.

Bieții oameni au răbdat ocară, că ce erau alta să facă, în vreme ce caii sălbatici ai leahului svânturau în goana lor nebună valuri întregi de colb peste săracii jidovi.

Dar, nu știu cum s'a făcut, că și pedeapsa lui Dumnezeu l-a ajuns pe trufașul boier. Că chiar atunci a sărit de sub învălitoarea trăsorei un cufăraș de piele și a căzut sfărâmat pe marginea drumului, de curgeau galbenii puzdere dintr'însul.

De lua Toiba banii găsiți și-i punea frumos parte dreaptă în pungă sa, a lui Moisele și a lui Berl, ce păcat era să fie? Că dacă s'au ales ei de atâtea ori cu ocară nu știu de ce nu s'ar fi ales odată și cu ceva mai bun. Că la atâta treabă se pricepeau și ei, adică să împărțiască banii între dâșii, fără vorbă și gâlceavă. Dară Toiba nostru, — trebuie să vă spun încă odată, — era ostaș vechiu, deprins cu frica de pedeapsă, poate și cinstit din fire, că — vedeți, — nu s'a lăcomit la banii găsiți, nici nu s'a potrivit vorbelor istețe ale băieților săi, deși erau tustrei săraci lipiți pământului. A luat Toiba, — cam oftând, nu-i vorbă, — cufărașul, s'a dus a doua zi cu dânsul la burghermaistul din oraș și n'a trecut mult, și repede s'a și dat pe față păgubașul. Și l-au silit domnii de la cancelarie pe sumețul leah, să le deie jidovilor zeciuiala

cuvenită, încât le-a venit la fiecare câte-o grămăjcară hăt măricică de gălbănași cu zimț.

Și și-a făcut bătrânul cu banii căpătați o căscioară în mahalaua noastră, tocmai în dreptul groapei cu gunoaie. Berl a răscumpărat de la slăbănogul Haim Muzicant dreptul de capelmaistru la banda lui, iar Moişele a luat în arendă o rohatcă, pe drumul împărătesc, ce duce de la Cernăuț la Storojineț. A și stăpânit-o multă vreme, că-l știa toți călătorii de pe acolo. Când se nimeria, să se apropie pe timp de noapte vr'un drumeț de închizătoare, trebuia să-l strige pe Moişele uneori cu ceasul, din pricină că ghiorlăia din clarinetul său a prăpădenie, nu altceva. Și dă, — când îl năpădia, așa fără veste, cântatul, n'auzia pe nimeni și uita până și de creștarii de la rohatcă.

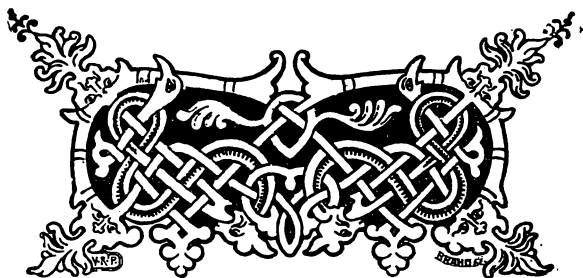
Cât despre Toiba nostru, — ce să vă mai spun! A avut și el parte și bucurie de trâmbița sa, până la adânci bătrânețe. Că n'a apucat să-și gătiască bine căsuța sa, și s'a întâmplat, de a căzut bolnav păzitorul turnului mare de pe magistratul din

Cernăuț. Și burghermaistrul orașului, aducându-și aminte de cinstitul jidov din mahalaua Roși, l-a așezat colo, în cămăruța de sub ceasornicul cel mare și, când băteau clopotele ceasurile, îl vedeai pe jupânul Toiba, cum ieșia în ceardacul din înălțime, punea trâmbița cea lungă la gură și tră-răria cântecul vechiu al Cernăuțului în cele patru părți ale lumii, de se auzia tocmai la rabinul minunilor din târgulețul Sadagura, dincolo de apa Prutului.

POVESTEA UNUI
TÂRG MOLDOVENESC

Povestea unui târg moldovenesc

Scumpe sunt amintirile din tinerețe, când le iai una câte una și le treci așa prin gând, toate, câte le-ai petrecut la vatra părintească în anii fragezi și neprihăniți ai copilăriei. Și, cum nu vezi urziala sură și împleticită a ațelor dintr'un covor frumos, ci numai florile cele dragălașe ale bătăturei, așa nu vezi par'că nici firele încâlcite ale vieții, cu negrul ceasurilor nefericite, ci numai clipele vesele, cu care-ți împestrițează din când în când soarta zilele cele numărate.

Și le tot privești acele ceasuri dulci și le tot împrăpătezi și readuci în minte, încât crezi de la o vreme că sunt însutite, până nu te oprești decât la ce era frumos.

și drag în trecutul duios al prunciei. Și-ți pare, nu știi cum, că mai frumos și mai bine ca atunci, nici că a fost și nici că are să mai fie.

Ce-i drept, că și mândru loc era pe vremea mea târgul Storojinețului; unde mi-am făcut cei d'întâi ani de școală și copilărie. Așezat într'o vale încântătoare,

pe malurile râului limpede ce o udă șerpuiind, închis dintr'o parte și alta de dealuri și codri, — străji ale munților Carpați, — Storojinețul, privit din depărtare, mângăie și astăzi încă ochiul trecătorului cu o pri-

veliște din cele mai fărâncătoare, deși... demult, demult nu mai este, ce era el odată.

Jur, împrejur numai păduri verzi și umbroase, împreunate din dumbravă până în poală cu fânașuri și câmpuri înflorite, toate par'că închegate cu țarinele, ogoarele și cu livezile oamenilor. Pe o margine Siretul cel cotit cu apa sa lină și verzuie, iar la mijlocul roiului de case țărănești, îngrădite de pomete mari și pline de rod, un loc pătrat, lăsat înapoi pentru ziua de târg, ce se ține totdeauna Joia.

În colo, afară de ratușul, adică hanul târgului, și cancelaria domnilor de la stăpânire, — două mari zidiri de înfățișare veche, ce se auflau pe o parte și pe alta a despicăturei drumului împărătesc, — se mai vedeau ca vr'o zece case de târgoveți sau meșteșugari, așezate de-alungul acestui drum și apoi se topiau și ele cu gospodăriile locuitorilor de baștină, împrăștiate pe amândouă maluri ale Siretului.

Pe partea dinspre câmp a locului pătrat erau înșirate trei clădiri mai de samă și anume: curtea boierească veche, școala târgului și biserica leșească, — căci a noastră

era hăt, în fundul satului, tocmai colo, peste apă. În cele două colțuri de sus ale pătratului se vedea apoi pe mâna dreaptă așa numita propinație sau pivnița cea mare cu rachiuri din velnițele boierești, — iadul satului, — iar în cel stâng erau niște căsoaie mari, dinainte cu zaplaz frumos de ostrețe și porți înalte, lucrate cu iscusință numai tot în lemn alb de mesteacăn. Aici erau vestitele scăldători ale Storojinețului, cu cari prinsese a aduna un isteț de neamț, în timpul verei, lumea de prinprejur.

Pe cele trei lături ale locului de târg însă nici nu se pomeniau rândurile lipite de case jidovești, ce-l înconjură astăzi ca niște ziduri, ci zăriai numai pe ici pe colo câte o dugheană sau crâșmă cu trafică de tutun. Căci jidovimea nu cotropise încă așa de cumplit Bucovina și orașele ei și în cetatea ovreiască a Storojinețului de astăzi puteai să-i numeri atunci pe fiii lui Israil pe degete.

Nu erau poate decât zece, sau unsprezece, adică tocmai atâți, câți zice că le trebuie lor, ca să-și poată face rugăciunile de șabăs. Nici havră n'aveau, că-mi aduc

aminte și astăzi, cum mergeam Sâmbăta după dânșii, când se furișau cu halatul alb pe cap, spre casa starostelui lor, Ițic Derner, unde apoi ciușniau repede pe ușă, înlăuntru, ca niște duhuri rele, de credeai, că au intrat în pământ, nu altceva.

Mai erau apoi două case însemnate în târguleț, dintre cari cea d'întâi, se afla la dreapta drumului împărătesc, ce duce spre podul Siretului. Această casă, prefăcută de mult în han jidovesc, fusese dată de zestre de boierul locului, Nicolae Flondor, ficei sale, măritată după marele patriot, George Hurmuzaki, și era încunjurată de o grădină întinsă și prea frumoasă, din care se mai vede o parte încă și acum.

A doua casă de frunte era făcută tot de același boier, pentru fiul său unic, Iorgu, și se afla afară din târgușor, așezată pe o pagiște frumoasă, sub o deasă pădure de stejari, a cărei rariște se resfiră lin până în vale, de-alungul drumului, dinspre târgul Siretului.

Acolo stă astăzi un castel nou, ascuns cu multele sale clădiri printre copacii bătrâni și cliomburile tifoase ale parcului englezesc,

ce îmbrobodesc întreaga alcătuire de curți adevărat boierești. Totul se încheagă apoi cu o bucată de duminică, dincolo de drum, care în zile de sărbătoare slujește Storojinețenilor ca loc de primblare și petrecere.

Aici e leagănul vechii familii boierești, Flondor. Aici, în acest loc, înzestrat atât de bogat de fire, s'au păstrat și până astăzi încă, vechi obiceiuri românești și, drept vorbind, n'am cunoscut duhuri mai blânde, oameni mai buni și mai ospitalieri, de cum erau stăpânii acestei case de bun neam. Și nici nu pot să uit vr'odată acest drag loc, căci trebuie să v'o spun, că acolo am petrecut cei mai frumoși ani ai copilăriei mele.

De la școala târgului, care mi-a fost totodată casa părintească, — tatăl meu fiind învățătorul locului, — și până la curțile boierești din deal, era cale cam așa, de vr'o mie de pași. Curtea cea veche însă, unde locuia bătrânul Nicolae Flondor, se afla chiar alături de noi, căci ograda școlii nu era despărțită de ea decât printr'un pomăt mare, plin cu peri și pruni foarte roditori.

Atâția ani au trecut de atunci și totuși

îmi pare, că-l văd pe bătrânul boier, astăzi încă, înaintea ochilor mei. Ședea în antereul său de arșenic, încins cu un șal scump, peste care avea apoi giubeaua sa lungă, răzemat într'un jîlț mare, în ceardacul dinspre

curte, un fes în cap și cu ciubucul în gură, sau ținând în stânga sa niște mătănii lungi de chihlibar. Că era una din acele ființe vrednice și pline de cucernicie, cum rar se văd în zilele noastre.

Era om cu frica lui Dumnezeu, ce-și împărția zilele de bătrânețe între dătoria către sine și către oameni, dar mai întâi se gândia la mântuirea sufletului său creștinesc, ducând o viață de evlavie, păzind credința, ținând posturile și umblând duminecile și sărbătorile la biserică, unde cânta însuși la strună, ca mulți boieri din vremea veche. În una din odăi avea un paraclis bogat, în care petrecea, când se scula, câte un ceas întreg, rugându-se înaintea icoanelor cu candelă. Apoi abia își lua cafeaua și ieșea afară, deși vedea de treburile sale zilnice și de casă. Și asculta așa, nu știu cum, cu fața blajină, oamenii, ce-i aduceau veste de pe la moșie, întorcea cu glas dulce și cumpătat fiecăruia vorba, întrebând liniștit și pe rând de toți și despre toate, de credeai că-și cântărește cuvântul, ce era să-l zică.

Mă avea drag moșneagul și, unde putea, mă lua cu dânsul, mai ales la stâna de oi din pădurea Budinețului, unde îi plăcea mult, să steie răzemat așa, de coliba afumată a baciului, sfătuind și pișcând din când în când din cașul proaspăt, adus pe

un fund curat în cinstea stapânului. Altă dată la vânătoare de prepelițe sau de sitari, în bahna Racoveț, sau la pescuit cu năvodul, sus, la apa adâncă de sub pădurea Ropcei, bine înțeles, numai așa, ca să privim din trăsură. Cât de dragi îi erau aceste lucruri, vârsta totuși nu-l mai îngăduia pe bătrân, să se deie la ele și acum doria, să fie doar câte odată față și să vadă pe alții făcând. Numai așa, din când în când, mai lua pușca, o încărca încetișor cu furtuială de păsări și trăgea din fundul ceardacului în vrăbiile, cari împresurau coșarele și aria gospodăriei și făceau stricăciune pe la casă.

Sara însă, când începeau lăutarii să cânte în colț, la grădina scaldătorilor, se pornia bătrânul de la curtea sa și cu un pas măsurat făcea o primblare până încolo. Primia închinăciunile și semnele de dragoste ale tuturor, mulțumindu-le așa, din cap și mai cu mâna, sta de vorbă cu unul, cu altul, și apoi se întorcea iar a casă, însoțit de multe ori de oaspeți și de taraful lăutarilor, ce veniau cântând în urmă.

Când nici nu împlinisem încă șese ani, s'a apucat într'o zi să mă învețe el însuși

carte. Îl făcea lucrul acesta cu un fel de patimă, zicând, — par'că-l aud încă — că vrea să mă scape de slovele păpistașe, — adică literele romane — ale tatălui meu. Și drept vorbind, că mare mirare a fost pentru tata, când a descoperit într'o bună dimineață, că citiam mai limpede de pe buchile psaltirei, decât băieții școalei din cartea cu literele nouă.

Ca să mă îndemne însă la învățătură, se folosia șiretul bătrân, — Dumnezeu să-l aibă întru împărăția cerurilor, — de un mijloc ciudat de tot. Punea pe un băiat de țigan, Ion Gălățanu, ce slujia pe la curte, să citiască dintr'un catavasier cu slove innegrite și șterse de vechime și, când se întâmpla, de nu tâlcuia danciul bine rândurile, îi ardea câte una cu gârbaciul, făcându-l ba chiorhaisan, ba guguman și leneș, și câte și mai câte vorbe, de aceste, pentru ca să mă facă, să înțeleg, — vezi Doamne, — eu cel cu străduință și fără de păcat, că rădăcinele învățătorei sunt, — cum zicea el, — foarte amare, însă roadele tare dulci.

*
* * *

Dragoste mare de învățătură nu se cam pomenia pe atunci printre poporul nostru. Doară din cei câțiva jidovi și meșteșugari nemți, de-și mai trimitea careva copiii la școală. Pe Români trebuia să-i amăgiască tatăl meu în tot felul, până ce-i îndupleca, să se tragă la carte. Și vedeai, măiculiță dragă, uneori școlari la Storojineț, de credeai că-s volintiri, nu altceva. Tot băietani mari, copți, cari învățau ce învățau, dar și treaba pe la casă știau să facă.

Căci tată-meu era nu numai învățător, dar era și scriitorul și sameșul satului, tâlmaciu la judecătorie, logofăt la curte, cântăreț la biserică și câte altele. Iar casa școalei era, și ea, cam așa, un fel de lucru pentru toate. Acolo se afla cancelaria comunei, acolo se adunau jurații, de acolo se trimeteau străjerii, acolo în ogradă, într'un șopron, îi încuia pe bețivi, pe buclucași și pe samovolnici, de-i scutura cu nueaua la sfânta dreptate. Acolo se plătia birul și se făceau alegerile de desetnici, — căci cinul de vornic era al boierului, ca proprietar al locului.

Când se întâmpla să fie vr'o adunare,

vr'o paradă, benchetuială, vr'un bal, în școală se făcea, că dă, — altă încăpere mai mare și îndemânică ca la școală nu se găsia. Când venise întâi poruncă, ca doctorii să hultuiască copiii de vărsat, la școală, nu alt undeva, adunau străjerii pe mamele speriate cu sărmanii lor copilași.

Până și nunți am apucat să văd pe la noi, la școală, — cu lăutari, cu tãmbãlau, cu joc și chiote, de credeai că numai rămâne de cât praf din casă. Și săracele lavițe stau, nenorocitele, scoase cu săptãmânile pe afară, încălecate colo, în fundul ogrăzii, unele peste altele, pãrãsite și răsturnate în sus, par'că strigau rãsbunare la cer.

Comedie mare însă era, când venia comisia cu luatul la cãtane. Școala se pre-făcea atuncia în adevãrat loc de groază. Și teama de a fi luat la oaste era la oamenii noștri strașnică, fiindcă în rãsboaiele între 1848 și 1866, din câți se dusesse la cãtãnie, mai, mai nici un flecãu nu s'a mai întors înapoi, a casă. Așa era, se vede, soarta regimentului din Bucovina, că în toate luptele și bătăliile să fie tot el băgat și să nu se aleagă din săracii viteji nimica.

Când îl scotea pe câte unul din flecâii noștri români din sală, afară, zicându-i «tauglich» — adică bun, — îl înhățau odată doi căprari la tuns și-l vedeai bietul, numai cum se făcea galben ca ceara la țipetele mamei sau drăguței sale. Și auziam atunci plâns și bocete pe lângă casă, încât trebuia câteodată să plecăm de acolo. Apoi îi lua pe cei tunși și-i închidea la un loc, într'o șură, ținându-i până sara la jurământ. În urmă li da drumul și atunci nefericiții flecâi cu tații lor, cari le aduceau de obicei rachiu, ca să mai prindă la inimă, se puneau pe beție și stârniau pe largul drumurilor larmă și buclucuri, de-ți venia, nu știu cum, și milă și groază.

Așa o duceau tinerii și bătrânii în cântece de jale și în chefuieli de desnădăjduire, ziua și noaptea, două, trei săptămâni pe rând, până se mai potolia spaima și durerea și le venia apoi, — cam după Paști, — hârtie, să intre la regiment. Ș'apoi numai vedeai, că-i strângeau jurații de la vornicie grămadă. Și venia în urmă bădica Ion Cărășel, cu fratele său Ilie, — cărauși vestiți în târgușorul nostru, — cu niște căruți

lungi cu draghini, de-a curmezișul cu lavițe, și mi-i încărcau pe voinici, ca să-i ducă la Cernăuț. De aici îi pornea apoi cu poruncă împărătească... cine știe pe unde și pe câtă vreme, ca să nu se mai întoarcă... poate, nicicând pe la vetrele lor.

. . . . .

Când mă gândesc uneori la târgul Storojinețului, ce frumos era el pe atunci, ce oameni de treabă, ce gospodari zdraveni și Români buni erau pe acolo, mi se strânge inima de durere și îmi vine să cred, că acest nefericit târg românesc avea par'că de ispășit, cine știe ce blăstem greu, de l-au cotropit așa cumplit tot soiul de urgie.

*
* *

La anul 1861 mi-a fost dat, să văd venind la Storojineț un soi de oaspeți strașnici și neînțeleși pentru capul meu neștiutor de copil.

Era într'o zi frumoasă de vară, cam pe la vreme de toacă, când s'a întâmplat lucrul. Umbla încă de pe la Dumineca Mare așa, vorbă printre oameni, că s'ar fi ivit

lăcusta în țară și ne arăta tata, — țin minte bine, — nouă, băieților din școală, niște cobelițe de earbă, zicându-ne, că așa fel ar fi cam jivinile sburătoare, despre cari era vorba.

De era drept sau nu, că au venit lăcustele prin Bucovina, pe unde anume au năvălit și când, asta nu era harnic să spună nimeni. Sârmă de telegraf nu se pomenia încă pe atunci și așa, ne-am trezit numai deodată cu dânsese prin văzduh.

Era, cum v'am spus, dupe amiazazi, când, — ce să vezi, — a început să se arate de după crestele pădurii mari, din dosul curților boierești, un fel de colț de pată pe cer, ce nu semăna de loc a nor, căci era neagră ca iadul și, când se lăția, când se țuguia, tot crescând și acoperind, din ce în ce tot mai mult cerul din partea ceea.

Târgoveții, ieșiți de prin case, se uitau toți, cu ochii înspăimântați, la întunecimea cerului, de unde venia primejdia, și ca oile, când se bulucesc la un loc, de frică, începeau să se adune grămadă, unii pe lângă curtea veche, alții pe lângă școală,

cei mai mulți însă pe lângă biserica leșească de alături, pesemne din pricină, că popa lor se apucase, să le citiască niște molitve de prilej. Și se auzia dintr'o parte și alta sbierete de copii speriați și răcnete de femei apucate de groază, de începuse să ne fie teamă la toți.

Numai bătrânul boier, care dă, — mai văzuse el lucruri de acestea, nu și-a pierdut cumpătul. A dat îndată poruncă la harghați, să adune căpiți de paie, strujeni, mohor, pleavă și gunoiu uscat, și să le așeze din depărtare în depărtare, pe locul pătrat din mijlocul târgului. Și, când s'au strâns hăt multe grămezi, — ba ce zic, erau girezi nu șagă, căci se află tot târgul acum în picioare și ajută la cărat, — a poruncit, să le deie foc la toate deodată. Pe de altă parte a pus pe străjari, să scoată săcălușele și să le încarce țapăn și a împărțit și praf la berejnicii curții și la toți, câți îi știa că au vr'o pușcă sau câte un pistol pe la casă, tot cu poruncă, să nu tragă focuri decât, când va da el singur semnul.

Băieții din școală și copiii de pe la case, — nu mai știu, cine-i va fi îndemnat, dar

mă tem, că a fost tot popa leșesc — cărbăniau în timpul acela la căldări, lighene, tigăi de spijă, tave și alte lucruri de casă, ca să sune la semnul dat cu un vătrar sau ciocan într'însele, tot cu scopul, că doară, doară vom speria locustele. Că frica cea mare era, ca nu cumva să încerce găzele dracului, să poposiască la noi, căci n'ar fi rămas fir de earbă, păpușoiu, orz sau seacă împrejurul Storojinețului.

Și, Doamne, frumoasă primire a mai avut lăcusta la noi. Zicea baba Zamfira, — o preoteasă bătrână, ce venia pe la mama, — că nici la întâlnirea Împăratului cu Țarul muscălesc, la 1821, la Cernăuț, n'a văzut așa comedie. Avea dreptate săraca babă, — Dumnezeu s'o ierte, — că așa dandana și poznă mare, nici nu cred, să se mai fi auzit cândva pe la casă de creștin. Par'că intrase Tătarii, să ne robiască, nu altceva.

Când a început să se deslupiască coada norului de lăcuste de marginea pădurii și l'am văzut, stolul lungăreț și gros, așa, cam pe la mijlocul înălțimei, de unde pătrundea bâzâitura sa surdă și, nu știu cum, strașnică, la urechile noastre, numai că s'a apropiat

deodată unul din străjeri cu cangea roș-înferbântată de cele zece săcălușe și a prins să le descarce, în vreme ce berejnicii și cu ceilalți trăgeau din puști și pistoale, de se sguduia văzduhul.

Și au pornit a suna și clopotul nostru de la școală, odată cu cele trei clopote de la biserică și cu cel de la scaldători, și s'a ridicat un vuet de zângănituri de fier și hârburi și strigăte de sute de glasuri, cari odată cu detunăturile săcălușelor, cu palalaea și cu fumul cel gros al girezilor aprinse, se ridica năprasnic la cer, crunt, negru și strașnic, de credeai că pierе lumea.

Așa mi s'a întipărit ceasul acela fioros în minte, încât n'am să-l uit, cât voiu trăi. Știu, că ne apucase pe toți un fel de turbare și apoi ca o amețială, din care ne-am trezit abia, când focul grămezilor de mohor, pleavă și de paie se prăbușise demult în cenușă și scrum și nu se mai vedea sus, pe cer, nici fum, nici pară... dar nici nu se zăria urmă de lăcuste.

* * *

Peste această întâmplare au venit apoi în anii 1862 și 1863 alt soi de nevoi. Așa, nu știu nici până în ceasul de față, de unde și cum s'a făcut, că tocmai pe petecul nostru de pământ au fost început să se oploșiască, încă înainte de vremea, de care vă povestesc, o mulțime de Leși. Fie că le plăcea pe acolo, fie că ocârmuitorul acelu județ era el însuși leah și cu dânsul erau și cei mai mulți slujbași ai cancelăriilor tot de același neam, dar destul, că trăgeau la Storojineț, — mai ales vara cu scăldătorile, — ca muștele la strachina cu miere.

Când a izbucnit însă cea din urmă răscoală în țările Poloniei de odinioară, credeam așa, că ne topesc Leșii, căci auziam într'un timp pe la noi numai graiu de al lor... *panie dobrodzieiu... proșe pana...* și alta nimică.

Decât și împărăția, îngrijită, pe semne, de răsvrătirea asta, le-a dat câte o leacă de vorbă, celor de la stăpânirea din Cernăuț. Că ne-am pomenit într'o bună dimineață cu oaste în târguleț, — așa un fel de pază pentru orice primejdie rea.

În adevăr, comandantul cu oștenii săi se cam uitau chiorăș la Leșii pribegiți și știu, că din ceice bejănariau atunci prin Bucovina, s'au și descoperit mulți fugari de samă, cari se ascundeau pe la noi, ca să treacă în urmă prin Moldova, în țara turcească. Pentru bieții noștri oameni însă a fost cătănimea asta mare pacoste și belea pe cap, fiindcă cei veniți erau tot ostași străini de neam și cu năravuri urâte și făceau pe la gazdele, unde fuseseră sălășluiti, toate blăstămățiile, câte sunt pe lume.

Tocmai în vremea aceia s'a întâmplat însă, să ne cadă tata bolnav și încă greu de tot. Că a zăcut câteva săptămâni de zile și, când a început să se întrame, era slăbit și tras la față, încât ne uitam cu mare grijă în ochii lui. Își mai lăsase apoi, să-i crească și barba, încât părea schimbat cu totul. Și, cum apucase să umble pe afară, i-a venit pofta, să iasă puțin și prin târg. Și s'a îmbrăcat, așa pe la prânz, de s'a dus până la spițerul locului, cu care era prieten vechiu.

N'a ajuns însă bietul meu tată nici până la capătul drumului, ce apucă spre Cernăuț,

și s'a pomenit oprit de patrula, ce venia din partea locului, apucat din scurt la cercetare și dus la străjuire. Cum nu-l văzuse târgoveții de mult și știau că tata e bolnav, a casă, nimărui nici nu i-a trecut prin minte, că de el era vorba. La străjuire însă nu era nimenea cunoscut și așa s'a făcut, că mi-l ținură închis și luat la protocoale din ce în ce mai strașnice.

S'ar fi deslegat lucrul îndată și i-ar fi dat tatei însfârșit drumul, pe cuvântul unuia din domnii târgului, ce picase pe acolo, dar a găsit fost ofițerul, care comanda ostașii, între chipurile fugarilor poloni de samă, unul, ce semăna din păcate la față și barbă așa de tare cu bietul tata, încât ai fi jurat, că, așa schimbat, cum era după boală, îi chiar graful leșesc Sapieha, pe care-l căutau atunci nemții prin toate părțile.

Noi așteptam a casă fără grijă și, văzând mamă-mea, că tata c'am zăbăvește prea mult, a trimes un hargat, să vadă pe la spițerie, de ce a întârziat atât. Când ne-a venit însă vestea, că pe tata îl țin cătanele închis și-i pe cale să fie trimis în lanțuri și cu pază strașnică la Cernăuț, mama a

leșinat și am început să plângem cu toții de groază. Noroc, că chiar atunci s'a întâmplat, să se întoarcă și mai marele ținutului împreună cu boierul nostru și cu căpitanul oștirea răzlețe, dintr'o comisie, unde fusese duși, încât l-au scăpat pe bietul tata de beleaua prepusului.

S'a făcut, nu-i vorbă, mare haz pe urma acestei întâmplări, decât și frica noastră și a mamei par'că nu mai vroia să ne iasă din casă. Că multă șagă nici nu se făcea cu răsvrățiții de Leși pe vremea aceea. Și nu s'a liniștit săraca mamă, până nu și-a ras tatăl meu nenorocita de barbă, care era să-l deie în bucluc și încă mare de tot.

* * *

În primăvara anului 1864 apa Siretului, blândă și pacinică de obicei, s'a revărsat, în urma unor ploi neîncetate, într'un chip așa de înspăimântător peste maluri, încât prefăcuse partea sătească a Storojinețului într'o adevărată mare. Și înecase, în adevăr, lunci, fânațe, câmpuri cu bucate, parte din gospodării, făcând daună și grijă mare

la oameni, cari toți se deprinsese cu nevinovăția de până acum a râului.

Mai ales în părțile de munte, de unde resare Siretul, pagubele păreau a fi strașnice și mai mare încă trebuie să fi fost groaza. Vedeam trecând pe spumele valurilor turbate case întregi, cu tot ce era într'însele, mori și ferestraie, turme de oi și vite, apucate așa din câmp, grajduri, șuri și stoguri cu fân și paie, până și bucăți de pădure, cu arbori smulși și aruncați în potop, pe cari le ducea apa năprasnică cu troscot și iuțeală amețitoare, pe spinarea ei uriașă, în ruptul cursului, tot cu dânsa, departe, cine știe unde...

După ce s'au scurs puhoaietele, s'a potolit vâlvoara apelor și a început să scadă Siretul, matca sa par'că nu mai era aceeași. Își croise prin multe locuri cu totul altă cale, lăsând pretutindenea, — unde fusese mai înainte propitori, — bălți și plise, late cât niște heleșteie.

Umblau bieții țărani cu fața desnădăjduită, pe unde știau că avusese ogoare și sămănături, și nu-și mai cunoșteau pământurile, nici hotarele, că era totul numai

nămol și nisip. Și atunci știu, că unul din gospodarii locului, — îi zicea Gavril Haraga, dacă nu mă înșală mintea, — a făcut, de scârbă, o ispravă îndrăcită.

Avea omul pe malul drept al Siretului, spre drumul Broscăuților, niște locuri frumoase, din cari vre-o trei fălci erau, — ce-i drept, — despărțite, nu știu cum, printr'o fundătură sucită, prin care, ziceaū moșnegii, că ar fi curs în vremile de demult apa Siretului. Și, se vede, că nu era scornită numai așa, din vânt, vorba asta a bătrânilor, căci bădichei Haraga îi curgea acum Siretul chiar pe sub prispă, adică prin fundătura aceea, unde-și avusese livada cu trifoiu. Iar cele trei fălci de loc se zăriau numai cât așa, dincolo de apă, par'că nici nu fusese pe malul ăstalt.

Mare-i era necazul bietului gospodar și mai tare i-a amărât încă viața notarul târgului, spunându-i, că după pravila împărătească, — așa va fi fost ea poate pe atunci, — pământurile luate și despărțite de apă cad în folosul vecinului de pe malul celalt. Vecinii dincolo de Sirete erau însă niște țigani, calici lipiți pământului, cari, văzându-și bor-

deiele înecate, au rupt-o la fugă, colo, în dealul Crivei, la lingurarii satului, ce erau viță și neam cu dânșii.

Și badea Gavril, până să afle balaurii de pricopsiala, ce eră să le cadă așa, la CIAUN, a și găsit chip și cale, cum să li tragă cenușa de pe turtă. Cum avea o bucățică de luncă și pe partea cealaltă a Siretului, — dar mai în sus de țigani, — s'a înțeles în taină cu frații și cumnații săi și cu toate rubedeniile și, adunându-se frumos, pe vreme de noapte, au făcut ei o trebușoară istețată de tot, adică așa o clacă, — cum zice pe la noi. Că mi-au cărat, trei zile pe rând cu hârlețe, sape, lopeți și cu casmale, cu coveți, ciubere și cu taraboanțe, tot mълul și nisipul din albia veche a apei, făcându-i calea la loc, de-ți era mai mare dragul, să-i privești, cum furnicau printre răchiți.

Decât cine era să-i priviască ori să-i stingherească, mai ales noaptea, prin desisul luncilor, că nu-i vedea nici dracul. Dar într'o bună dimineață s'a băgat de samă minunea, — Siretul curgea liniștit pe matca sa cea veche, ca înaintea revărsării, par'că nu se întâmplase nimic.

* *
* *

Nu s'au sfârșit însă cu asta nevoile, ce au început să cadă pe capul Storojinețenilor. În anul 1865 n'a picat de la Paști până la Sân-Petru nici un strop de ploaie. Secase par'că cerul de atâtea ploi, ce s'au fost revărsat în anul trecut și sta așa, fără nori, de se stingea pământul de secetă și țarinele de arșiță. Iar săracele vite, hitionite, ca vai de ele, din lipsă de pășune, au avut în urmă o eamnă groaznică.

Nu era fir de nutreț pe la casele oamenilor, nici fân, nici trifoiu, nici strujeni, doară numai paie putrede, rămase din alți ani, sau rogoz de baltă și frunzar de cel amar, cules de prin păduri și pagiști băhnoase. Din pricina asta a și dat ciuma în bieteles dobitoare și s'au pomenit săracii oameni la 1866 fără un cap de vită. An strașnic pentru Bucovina întreagă, că pe lângă toată nevoia, nici nu s'a rodit nimic și a isbucnit o foamete în țară, care a secerat mii și mii de vieți.

Umblau oamenii ca niște năluci, trăind din buruieni, ciuperci, ciocălăi măcinați,

vânzând locurile cu câțiva creștari prăjina și apucându-se până și de furțișag și de prădăciuni, numai ca să-și lungiască, bieții, zilele. Atunci au perit, — țin minte, — și nenorociții țigani din Storojineț, de nu rămăsesse decât puținele suflete, cari trăiau pe la curtea boieriască.

Nenorocirea aceasta și jalnica împrejurare, că partea de sus a moșiei Storojinețului căzuse în mâni străine, a pricinuit apoi și o altă pacoste mare. Noul stăpân, — un jidov din Galiția, cu numele Ohrenstein — a adus cu sine fel de fel de litvă leșească și rusească, așa numiții Boici, lucrători la velniță, cari n'au și zăbăvit a împetrița poporul nostru român, cufundat în ticăloșie și peire.

Și tot în acel an a izbucnit fiorosul războiu între Austria și Prusia, în care a perit pe câmpurile de la Sadova și prin valurile Elbei tot, ce era din târg și sat, sub nume de ostaș, la această nemiloasă căsăpie de oameni. Și ce a urmat după războiu, — o știți poate, — era holera. Decât aici ar trebui să mă opresc și să zic, că Dumnezeu însuși, vroia de astă-dată să fie îndurător

cu Storojinețul, căci, ca prin minune, a ferit atât târgul, cât și satele de prinprejur, de boală. Dar și din cruțarea asta a ieșit un fel de urgie și încă mare.

Pe la Cernăuț și în celelalte orașe de sus, precum și în Galiția învecinată, muriau oamenii ca muștele și, când a pătruns vestea, că la noi nici nu se pomenește de așa ceva, a năvălit asupra târgului nostru toată jidănimea cea fricoasă, câtă fugise de pretutindenea de groaza morții. Au tabărat în câteva săptămâni mii de străini pe la noi, întocmai ca lăcusta de la 1861. Decât aceea a trecut înaintea, jidovii de la 1866 însă au rămas.

Pe ogorul de păpușoi din dosul școalei și a curții vechi, — bătrânul boier a fost scutit de Dumnezeu, să mai vază și asta, căci murise cu un an înainte, — într'o clădire uriașă de scânduri, făcută anume, și-a sărbăt atunci o Palestină întreagă cu cei 10 sau 15 rabini, câți se găseau pe acea vreme în târg, sărbătoarea anului nou și cea a Cuștilor, în cântări, chiuituri și jocuri sălbatice, ce nu le pot descrie, dar nici nu le voiu uita niciodată.

Se umpluse târgul de dânșii și le plăcea mult pe la noi, că de se întâmpla, să ieși afară, în păduricele umbratice, de cari este încins târgul Storojinețului, mi'i găsiai și acolo pe harharii, în caftanele lor soioase, lungiți pe verdeață, scuturându-și perciunii

la bătaia vânticelului plăcut de toamnă. Nu se lăsau duși, așa cu una cu două, ne îndrăgise de tot. Și, ce să vezi! Când a dat în iarnă, s'a răcorit vremea, a perit holera, Storojinețul s'a prefăcut în cetate ovreiască. Căci nu s'a îndurat nici jumătate din cei

veniți, să părăsiască un loc așa de îmbelșugat și frumos

La Storojineț, frumosul târg și sat de odinioară, cuib de Moldoveni, nu vezi astăzi decât jidovi sdrențoși, stând în pragul caselor lor pline de putoare, — lipitori nesățioase, ce așteaptă cu față lacomă ziua de târg, nefericita zi de Joi, ca să stoarcă sudoarea muncii țăranilor români de prinprejur.

În satul Storojinețului tot mai auzi vorbă românească, dar mai mult din gura celor bătrâni, — cei tineri grăiesc, aproape toți, și rusește... par'că li s'ar trage neamul din Rusnecii spâni și ulduroși de la velnița risipită a lui jupân Ohrenstein și a odraslelor sale fără număr, ce au copleșit, unii și alții, vechile vetre ale pământenilor moldoveni.

Iată, de ce mi se strânge inima, când mă mai duc câte odată, să-mi văd locul, unde am copilărit.... Numai firea cea puternică, cu frumusețele ei neștirbite, pădurile frumoase și apa verzuie a Siretului cotit, ce

împodobesc acest loc scump, au rămas, cum erau. Iar în deal, pe pașiștea ștejerișului umbros, stă singuratic castelul ospitalier al Flondoreștilor, ai cărui locuitori, străduesc într'una, să mai păstreze și în ceasul de față obiceiurile de demult... amintiri scumpe și neșterse... de ce era odată prin acele locuri.

LĂSAT DE SĂC

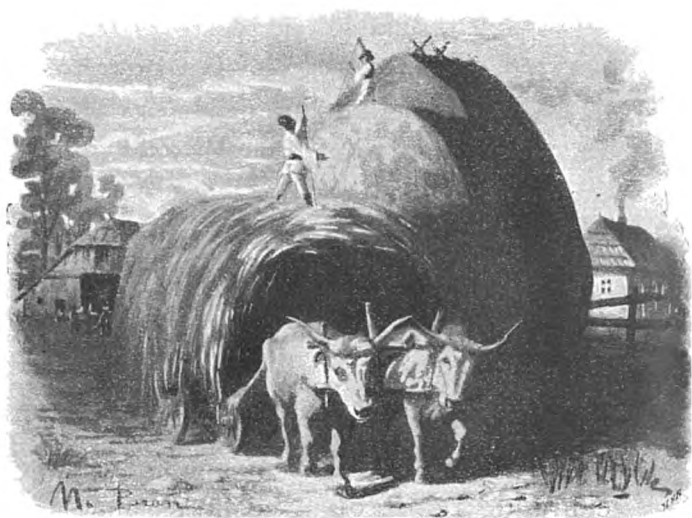

Lăsat de săc

Măi Toadere, care zi mare de peste an
ți-e mai dragă ție, decât toate cele-
lalte?» Așa-l întreba plăieșul Costan
pe băietul de la vite, ce-i arunca din vârful
stogului o furcă de fân după alta. Costan
sta în picioare în carul său cu boi și, pe
vreme ce înhăța plavinele de fân mohorât
și lipicios cu altă furcă mai lată și le așeza
frumușel în car, tot da înainte cu întrebările.
Băietanului îi intrase tocmai în clipa cea
niște fire de rogoz după ceafă și, măcar
că era friguri pe afară, — așa un fel de soare
cu dinți, — a lepădat iute sumanul și, simțin-
du-se, nu știu cum, mai slobod în pieptarul
său scurt, i-a împins lui Costan, în loc de
răspuns, o ruptură de stog de fân, de s'au
speriat și boii din jug.

«Ho, balan, ho, că doar nu te mănâncă încă musca! Și tu, măi Toadere, ce te-ai aprins, de nu ți se mișcă nici gura? N'auzi, mă, ce-ți place ție mai bine, Crăciunul, Paștele sau Duminica Mare? Răspunde odată, că 'nu ți-a intrat fânul și 'n gură».

«Lasă, bade Costane, nu mă tot ispiti cu întrebatul, că știu eu încotro chitești. Las, că vine și ceea, ce vrei D-ta,... încă patru zile... și dăm în postul mare».

Ghicise băietanul dracului gândul plăie-

șului, numai că i-a pus și oleacă de piper pe vorbă, pomenindu-i de postul mare, lucru, de care tare se da în lături Costan. Cu atât mai strașnic se mângâia însă în sufletul său, că înainte de postul mare, mai venia, întâi lăsatul-săcului, și asta era pentru Costan întâmplarea cea mai mare de peste an. Nu însemna, — ce-i drept, — sărbătoare tocmai mare, dar nici nu putea să zică cineva, că-i zi ca toate zilele. Era adevărată zi de la Dumnezeu.

Și dă, — nici așa fără rost nu părea chitiala lui Costan. În lumea asta, unde cel cu munca grea cam tot la strâmbătate se cugetă și numai așa, din când în când, la zile bune, lăsatul-săcului chiar îi părea o zi de procopsială. Că era sărbătoare mare, ori nu era, dar de mâncat se mânca, ca nici-odată.

De Crăciun suman, berneveci, ciubote și la doi trei ani un cojoc, sau pieptar, cu o cușmă de miel,... de sfintele Paști un rând de schimburi și o păreche de opinci, cu o pălărie de păr de vacă pe deasupra,... iar de Rusalii alt rând de schimburi, cu cămașă cu floricele și un sorocovăț, doi, de mers

la horă, în sat, — asta era totul, ce se cuvenia unui hargat bun, pe deasupra sâmbriei sale de peste an. Și, mâncare era destulă la zile de aceste mari, dar mâncare ca la lăsat de săc, — Doamne sfântule, — numai la gospodarii noștri găsiai, nu alt-unde. Să te pomenești numai cât, deodată, nu știu cum, la masă și să-i tot dai fără sfârșit... nu că era sărbătoare mare, dar era lăsat de săc. Adică, cum s'ar zice, un fel de rămas bun de la carne și de la brânză, înainte de intrare în postul Paștilor, cel nesfârșit.

Lui Costan îi lăsa gura apă, când se gândea numai... la aceste toate și, așa de mult, îl gâdilea gândul la belșugul de mâncări de lăsatul-săcului, încât uita de tot de nedreptatea, ce se făcea cam pretutindene hargaților după lăsatul-săcului. Gospodarii adică, ca să nu uite cumva, că mâncarea e numai cât fudulie și, băutura săraca, este, ce mai este, se desfătau a două zi, așa, între dânșii, cu câte oleacă de udătură, sub cuvânt că trebuie... vezi Doamne, să-ți speli după atâta mâncare și puțin dinții, de unde a și ieșit vorba, că după lăsat de

săc vine spolocania. Lucru minunat, n'ai ce spune.

Costan, plăieșul, era mai mare peste hargați la gospodăria vornicului bogat dintr'un sat vechiu și de samă, lângă Rădăuț. Nu vrau să-i spun numele, căci oamenii noștri se superă, când li scoți naravurile în lume. Se pripășise pe la gospodăria vornicului, încă de copil, încât el singur n'ar fi fost harnic să spună, de câți ani ținea de casă. Dar era slugă credincioasă, trup și suflet cu toți căsenii și, fiindcă îl știau oamenii din sat, că-i foarte de ispravă în toate, îl băgau tare în samă. Un păcat avea însă și dânsul, că ținea, cum v'am zis, la lăsa-tul-săcului, — lucru mare. Și anul ăsta, ca nici odată, era belșug și îndestulare în casa stăpânului său, cum nu se pomenise.

Vorba băiatului de la vite, — până la lăsat de săc nu lipsiau decât patru zile și Costan, cu gândul la ziua mult așteptată, lăsa, să-i se lungiască cureaua tot mai tare. După alte două zile însă s'a lăsat de mâncat ași cu totul, — vezi Doamne, — cu grijă, ca să poată pune la inimă toate bunătățile,

ce aveau să se înșire pe masă în acea zi proslăvită.

Și au trecut și cele de pe urmă două zile, și, pe vreme ce lelea vorniceasa căsăpia la găște, rețe și gobăi, Costan a junghiat el singur, fără nici o milă, pe cei doi mascuri, cari fuseseră osândiți, săracii, să plătiască cu viața ziua de bucurie a mîncăcioșului plăieș. Și asta nu era încă tot. Căci rube-denie, cumătri, fini și hargăți, ca la gospodăria vornicului, te-i mira, de se mai putea găsi la alți români. Numai harnica vorniceasă și cu muierile din casă știau, câte mai trebuiau să vie la rînd Duminica, când era să înceapă ospățul. Și au fost toate cu rînduială, nici vorbă.

În capul mesei vornicul, — om înalt și vrednic, cu mustața scurtă și ras la față și pe sub plete, — tăia cu cuțitul său mare, desprins de la chimir, fălii groase de pâne albă de grâu, în timpul, când ceilalți se așezau încet la masa așternută. În capătul din fund s'a așezat Costan, ca cel mai vechiu din slujitorii casei, iar lângă dînsul, în stînga, ca cel mai tânăr, Toader, istețul băiat de la vite și bucătică de neam cu vorniceasa.

Și a pornit, după o mică cinste și închinătură de pahare cu rachiu dulce, încet ospățul.

Înainte ce gătise încă stăpânul casei a tăia pâne, au fost înșirate prin mijlocul mesei obicinuitele blide cu brânză cu smântână, încunjurate cu hrinci de mămăligă caldă, aurie, tăiate frumos cu ață, de însăși gospodina casei, colo, de pe fundul cel mare, ce se zăria la capătul vetrei. Apoi s'au adus pe masă întâi niște străchini mari, unele cu borș de costițe de porc, altele cu zamă galbănă de găină, după care au urmat îndată sahonele cu cele două feluri de carne, așezate de potrivă.

Pentru cine nu se împăca cu pânea de grâu, se mai aflau și tăieturi de malaiu dulce, iar la carne mai erau puse în apropiere și străchinuțe cu usturoiu pisat în slatină, ce-i spune mujdeiu. Mai târziu s'au ivit apoi gustoasele sarmale, sau găluște, — cum le mai zice în unele locuri — și de cari nu se lipsește nici când românul nostru la mese mari. În urma acestor bucate cam ferbinți de fel, au venit lucruri mai răcoroase, adică vestitele răcitururi de picioare

de porc. N'au lipsit, — bine înțeles, — să vie după asta încă și cârnați, chiște, pasat cu slănină și mai câte altele.

Costan privia cu ochii mulțămiiți la bucate, cum sosiau pe rând, lua fără să schimbe o vorbă, parte zdravănă din fiecare și mânca încet și cu ticnă. Apoi iar mai întindea blidul și iar ducea bucățile la gură, așa în liniște neprihănită și fără să clipiască macar din gene, par'că nici nu știa de alte lucruri. Toader, băiatul, a luat și el de aici, de acolo, îi plăcea și lui, să se desfete la masă așa încărcată, dar după sarmalele cu carne de rămător, grase și îndesate cât pumnul, s'a pomenit că-i sătul. N'a mai pus deci nimic în gură, se uita numai cât la ceilalți și la urmă, trebuind să aștepte, până se satură toți, privia mai mult spre plăieșul Costan. Îl vedea, cum băga din când în când mâna sub fața de masă, dând, tot cu rând, drumul la curea.

În vremea aceasta s'au arătat pe masă două macortete prăpăstioase, pline, până'n vârf, cu plăcinte de brânză. Badea Costan nu s'a spăriat câtuși de puțin, a tras numai cât cu ochiul spre Toader și și-a făcut iar

dătoră. Nu știa, — ce-i drept, — nici el, de bună samă, cum de lunecau așa de greu plăcintele pe gât, unde erau doar date bine cu unt, dar destul, că înghiția vârtos, par'că abia s'a fost așezat la ospăț.

De-odată s'a auzit numai așa un fel de pocnitură, decât n'a băgat-o nimene de samă, doară Costan, care s'a prins iute de curea și a înțeles, că se isprăvise cu găurelele și acum crăpase chiar curea, nu șagă. A tăcut însă omul molcom, n'a strâmbat nici măcar din nas, că au fost prins, nu știu cum, și cei din casă, tocmai atunci, să se scoale de pe lavițe și plăieșul a scăpat afară din învălmașeală cu vorba de boda-proste. În tindă însă l-a apucat un sughiț strașnic, de a dat cu pas grabnic la ciutura fântânei, unde a căutat să se răcoriască ceva cu o dușcă de apă rece din vadră. Apoi a plecat repede spre cuhnea din mijlocul ogrăzii și a intrat în anchirașul de alătura, ca să-și găsiască culcușul său de toate zilele.

A ieșit și Toader din casă, dar nu s'a dus la culcat, că era încă de vreme și trebuia să mai vadă prin grajd, de nu s'a

deslegat cumva vr'un bou din lanț. A mai adăpat apoi juncanii din șură, a așternut ceva paie la cele două vaci cu vițel, și văzând, că nu i-a rămas nici lui altă treabă, s'a întins pe patul său de paie. Buhaiul de lângă ușa grajdului a început să rumege și să sufle din nări și după el și celelalte vite.

Și i-a venit lui Toader, nu știu cum, în gând, că bine i-ar prinde plăieșului Costan, să poată rumege și el așa, măcar pe ziua de astăzi, dacă nu și alte dăți. Și gândul omului, dă, — îi ceasul dracului, că, cum s'a întâmplat, dar lui Costan îi venia chiar, să rumege în sara ceea, și încă mai rău ca buhaiului din grajd.

Într'un târziu de noapte i-se părea lui Toader par'că-l strigă cineva. A ridicat cătinel capul de pe țoala cu paie și a cunoscut glasul vornicului. «Toadere, măi Toadere, ia scoală măi!» — se auzia acum bine de afară.

«Da ce-i, bădică»? răspunse băietanul.

«Scoală, măi Toadere, ia bocăncile și sumanul pe tine, de fugi la părintele devale, în sat, să vie numai decât, că Costan al nostru trage de moarte».

«Săraca-n de mine, bădică, da ce să aibă oare?»

«Da, Dumnezeu sfântul îl mai știe, moare și pace. Fugi, săracul, iutișor și roagă pe Sfinția Sa, să nu zăbăviască, să vie ași îndată cu sfântă grijanie. Spune-i, că am să-l îngrop pe Costan, ca pe un gospodar, cu prohod și cu evanghelii...»

S'a repezit băietanul, somnoros cum era, a încălțat bocăncile, apoi trăgând sumanul pe dânsul, s'a duș, de a aprins un fânar și a apucat în întunericul nopții, prin sat, în vale, spre casele preotului, colo, tocmai lângă biserică. Cerul era fără lună, dar stecliau stelele și tremurau par'că prin frigul nopții. A trezit Toader, nu-i vorbă, toți bolovanii din hudite, până a dat în șleahul mare și s'a scuturat cu totul de somn.

Măsura drumul cu pași lungi și se gândea acum iar la mîncăciosul de Costan, cum le-a stricat la toți noaptea. Și câinii de pe la casele sătenilor lătrau și ei, par'că de ciudă, că le stingherea Toader odihna; habar n'aveau, că dânsul, sărmanul, ispășia păcatele altuia. Mai rămânea încă baba din

troparnea bisericeii, care era foc, nu ce,
când a sosit Toader, de a stârnit-o din

bârlog, ca să se ducă și să vestiască pe
preotul, colo, în casă... că ce este.

Rău i-a venit Sfinției Sale, să iasă așa, după miezul nopții, din odihna sa, la frig, dar ce era de făcut. Plăieșul Costan și vornicul erau mai, mai, una. Oamenii cei mai vajnici ai satului și, la clăci, — Costan făcea pentru gospodăria părintelui cât zece vornici, că știa să pună satul întreg în mișcare. Făcea, să-i dai grijania, deși era păcat de dânsul,... om așa de ispravă!

Și a pornit-o preotul cu băietanul, întâi spre biserică, ca să iaie cele sfinte, și de acolo însfârșit spre casa vornicului, la capătul celalt al satului. Se crăpa de ziuă, când au început să deie din drumul mare în hudițele strâmte, spre casa cu pricina.

La gospodăria vornicului liniște și tăcere adâncă, par'că nu se întâmplase nimic. Nu se vedea suflet de om pe afară și, când au intrat amândoi, preotul cu băietanul de la vite, în odaia din față, unde se făceau trebile vornicești, n-au dat de nimeni. Preotul, cam mirat în gândul său, s'a așezat, obosit, cum era, pe un scaun, în vreme ce Toader a dat fuga la cuhnea din ogradă, crezând, că are să-i găsiască pe toți acolo.

Dar nu se vedea nici urmă de Costan,

ci erau numai cât doi străjeri, cari horcăiau a somn, curat de prăpădenie. A stat băiatul un pic cu gura căscată și s'a dus apoi repede la odăile din dos ale caselor. I-a ieșit lelea vorniceasa înainte, s'a deștepat în urmă și vornicul și, auzind de sosirea părintelui, nu știau amândoi, cum să descurce acum lucrurile. Căci lui Costan i s'a fost făcut bine, încât, cum a auzit, ce-l așteaptă, n'a mai stat pe odihnă, ci a apucat-o drept spre crâșmuța satului, făcând el singur jupânului David pocinoc la spolocanie.

L-au împăcat vornicul cu vorniceasa pe Sfinția Sa, sărutându-i de nenumărate ori mânille și făgăduind, să-l trimeată pe mîncăciosul de Costan a doua zi cu carele la părintele, a casă, să facă ceva clacă de scos gunoiu la câmp și să-și spele măcar așa păcatele. Lui Toader însă, fiindcă a adus pe părintele atât de iute, i s'a dat voie să-l petreacă și înapoi a casă.

Când au pornit împreună la drum, Toader, — nu știu din ce pricină, — a apucat de astă dată prin altă parte, adică pe după stodoală, în jos, peste pârâul satului. Și,

cum mergeau acum așa, iată că au zărit într'o răchită groasă un om, ce râteza cu barda la crengi și cânta, cât îl ținea gura.

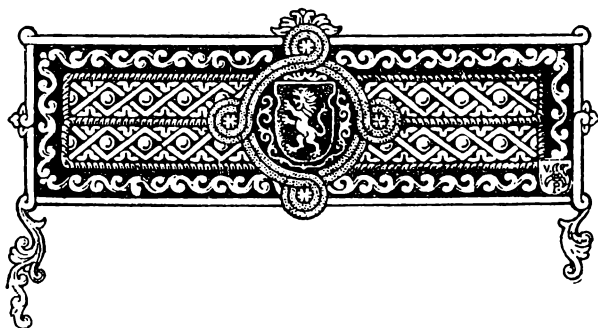
«Ia-n uitați-vă, Părinte, la Costan, cum stă colo, sus și cântă, bată-l, să-l bată! Și-apoi să-l mai crezi altă-dată, că moare?»

Preotul s'a uitat și el lung spre răchită, unde încetase, ca prin farmec, cântarea și, măcar că era supărat foc în sufletul său, totuși s'a stăpânit, zicând :

«Mai știi, de n'are dreptate Costan al vostru, unde s'a apucat să cânte! De'l gă-siam întins pe laviță, trebuiam să'i cânt eu vecinica pomenire... și era mai rău de dânsul».

PĂCATE ISPĂȘITE

Păcate ispășite

Intre satele Costișa și Tereblecea se întinde vestitul Horaiet, adică o pustie întreagă de pământuri seci și sterpe, din care numai plugurile englezești de astăzi, mânate cu mașina de aburi, au dovedit să scoată grăunțe de făcut făină pentru mămăligă. Dar pe vremea mea era pe acolo pustiu adevărat. Numai drumul de fer trecea, de câți-va ani abia, pe o margine a nesfârșitului pustiu, unde e și așezată mica stație Ruda, și alunga pe vreme de eamnă, cu fluerul răgușit al carului de foc, droaie de lupi, ce se primblau cu ochii aprinși de foamă, pe întinsul troienelor fără hotar.

Și s'a întâmplat într'un rând, cam pe la sfârșitul vacanței de Paști, să vin cu căruța nașului meu din Fratăuțul-Vechiu la stația Ruda, ca să mă întorc cu trenul la Cernăuț, la școală. Dar, cum vizitiul nu era tocmai om pripit și eu, sărăcuțul de mine, aveam o ceapă veche de ceasornic la buzunar, ce nu umbla, am tot dus-o în pas măsurat. Și dă, — am și potrivit așa, că tocmai la sosire în stație, să-mi treacă afurisitul de tren pe la nas. Când m'am văzut însă osândit, să stau în stația Ruda, — pustie ca și Horaiețul de prinprejur, —șese ceasuri întregi, până la trenul de sară, m-a prins groaza.

Decât, ce era de făcut! Am stat cu ampliatul stației de vorbă, — un leah bătrân cu chip de sihastru, par'că era în adins făcut pentru pustiul, în care-l surghiunise stăpânii săi, — și când am înțeles, că-i lehamite și lui de atâta vorbă, m'am dus și eu pe afară, odată cu ochii, apucând dealungul șinelor de drum de fer, tot înainte, până la o coastă de deal, unde se zăriau niște case înșirate, ce nu sămăneau a țărănești, dar nici boierești. Și mi se părea, că sunt dărâmate,

ori se năruise ele singure, de vechi ce erau, una din ele, — știu însă, — că avea ziduri lungi, și la mijloc un horn negru stricat, încât am înțeles îndată, că trebuie să fi fost pe acolo o velniță.

Printre aceste rămășiți de locuință și muncă omenească trecea drumul de țară, ce se încrucișa mai în vale cu șinele drumului de fer, iar alături curgea un pârăuț turbure, printre maluri mlăștinoase, umbrite de două, trei răchiți uscate de soare. Am trecut peste podețul stricat al drumului glodos și, apropiindu-mă de casa mai mare din față, cu un cuib de cocostârc în vârf, am văzut, că la partea ei de dinainte, ferestrele semănau a fi încă întregi. Căutând, pe unde-i intrarea, i-am dat de urmă, zărind o ușă mare, pe care era bătută sus o tablă cu pajură, dovadă, că aici se vîndia rachiu și tutun.

Pe prag ședea ghemuit un om, cu luleaua stinsă în dinți, rezămat de ușcior, sub razele soarelui călduț de primăvară. Am vrut să trec pragul crășmei, fără ca să stârnesc pe moșneag din somnul său, dar nu s'a putut. Căci nici n'am atins bine lespe-

dea de peatră cu piciorul și omul s'a repezit, ca fript, din ațipiala sa și, uitându-se cu ochii rătăciți la mine, a apucat-o înainte, spre tejgheua din odaia mare și întunecată. S'a oprit la gratiile de lemn, din do-

sul cărora se zăriau șipuri, bulci, covrigi, pachete de tutun și cutii cu chibrituri, rostindu-se către mine cu glas răgușit :

«Ce-a pofti domnișorul, — o pacică de tutun, sau poate un rachiu dulce, rosoglio

de cel bun, că... holercă de a noastră, știu, că nu-ți cinsti.»

Era Sâmbătă și, precum la crîșma aceasta pustie din drumul Tereblecei numai un jidov putea fi stăpânul, am priceput îndată, că sarmanul țăran îi ținea jupânului locul. Mare procopsială de vânzare nu era însă, de, se pusese bietul om pe somn.

Am pus, să-mi dea un sângiap de rachiu și două păhăruțe și, întinzând românului creițarii cuveniți, m'am uitat mai bine la dânsul. Căci avea pe sub pletele lui unsuroase, lăsate cam în voie, o frunte lată, încrețită, nu știu cum, lin pe deasupra ochilor negri ca mura, încât părea a fi, cu toată vârsta lui de moșneag, încă verde la inimă și nesticat la cap. Luleaua o pusese la o parte și privia țintă la mine, ținându-se cu o mână de deschizătura cămașei, din care ieșiau perii deși și suri ai peptului bărbătesc, neatins încă de slăbiciune. Cealaltă o băgase în chimirul său îngust de piele, odată cu creițarii primiți.

Și m'am și trezit îndată cu întrebarea că... de unde-s și cum, de m'am întâmpilat tocmai pe la crâșma jupânului Herș din dru-

mul Tereblecei. Spuindu-i pățania mea, s'a mirat omul, dar tot, se vede, că-i părea și bine, căci îndata mare s'a încins un sfat întreg între noi. Și, cum aveam vreme destulă de prăpădit, am început să-l întreb ba de una, ba de alta. După ce l-am rugat însă să bea din rachiul cumpărat, l'am întreat întâi și întâi de nume și poreclă.

Drept să vă spun, începea par'că să-mi placă moșneagul și dintr'un singur cuvânt pricepusem, că era sfătos și șăgalnic. Și, făcându-mi-se foame, am scos din giana mea de după spate o bucată de friptură, ce-mi dăduse nașa mea ca merindă de drum, am ales din bulcile sbârcite de după gratii pe cele mai molicele și m'am întins pe mâncare, poftind și pe tovarășul meu, să îmbuce cu mine. Nici nu-mi pusesem însă bine gura la cale, când iată că moșneagul meu, prinzând la inimă, după un păhăruț, două de rachiu, s'a dat binișor la vorbă. Și ce m'a adus pe loc în uimire, era chiar numele său ciudat, Ion Huștiuluc. Și nici nu m'a răbdat inima, să-l și întreb îndată, cum naiba, de l-au potrivit oamenii cu așa poreclă? Și mi-a întors moșneagul vorba, zicând:

«Ei, domnișorule! Când ași sta eu, să-ți spun, de unde mi se trage afurisitul ăsta de nume, ai să scapi și trenul de sară și tot n'ai să știi bine beleaua lui badea Huștiuluc și câte-s legate de sărăcia lui.» Și suspinând din adânc, a prins să spue.

«Că, Doamne, eram și eu într'o vreme om ca toți oamenii și colo, la marginea satului, unde ai văzut D-ta poate, pe o ușă de casă, lângă niște plopî, o tăbliță cu pajură, cum îi și cea de afară, — purta-o-ar lupul pe Horaiet, — a fost odată gospodăria mea. Da, domnișorule, și mi-au mîncat-o jidovii, — trăsni-i-ar focul, — de am ajuns mai rău ca la sapă de lemn! Ba încă le păzesc acuma crășma și am căzut la blăstem, să li și vînd otrava de holercă puturoasă. Numai că dă, — să mă ierte Dumnezeu, — dar le-am plătit-o și eu greu pe lumea asta și, dacă am ajuns să mă chinuiesc așa amar la bătrînețe, măcar știu pentru ce».

«Că doar n'a fost scris de la Dumnezeu sfântul, să fie Românel slugă jidanului și eu unul n'am căzut, — milostive Doamne, — la astă urgie și soartă, decât așa, mai mult cu voia mea, dă, — ca să ispășesc păcatul, ce

l'am făcut, acum trei-zeci de ani, când l'am dat pe arendaşul acestor moşii huştiuluc, colo, în apa Sucevei.»

«Duc păcatele afurisitului de David Şloim, dar le duc şi pe ale mele. Ei, domnişorule, nu te potriveşti la gura mea, că degeaba-s toate, câte ți-le-oiu spune. Tot eu trag ruşine şi Ion a lui Chivu, tot badea Huştiuluc rămâne.»

Şi mi-a istorisit moşneagul din păhăruţ în păhăruţ, cu graiul său încâlcit, povestea vieţii sale, lungă şi scurtă, — cum îţi vrea, — dar aşa fel, că la urma urmei tot porecla lui de Huştiuluc părea să fie miezul păţaniilor vieţii sale.

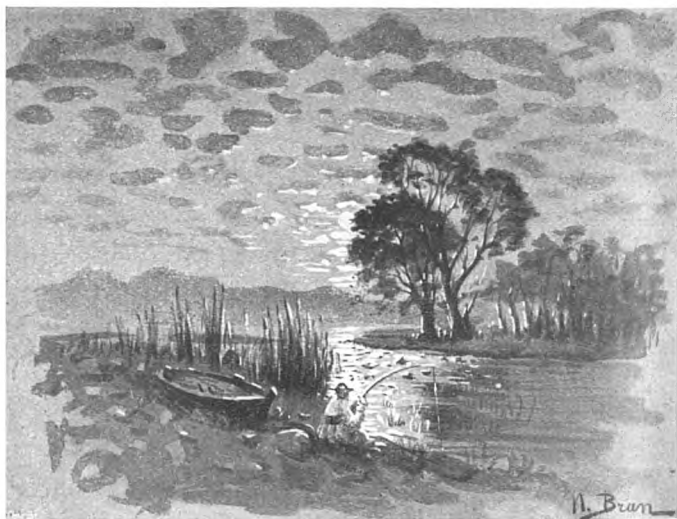
Fusese badea Ion Chivu, — cum mi-a spus-o apoi şi alţi oameni, — gospodar în unul din satele apropiate de pe malul Sucevei şi poate n'a fi fost el chiar fruntaş mare în satul său, dar om de omenie se vede că era, căci îl alesese sătenii într'o vreme până şi vornic. Au trecut însă mulţi ani de atunci, şi asta s'a întâmplat încă pe vremea, când s'au încuibat fost cei dintâi jidovi pe locurile acele. Se oploşise adică, jupânul David din ţara ungurească ca aren-

daș la moșiile fondului, și n'a fost trecut nici doar trei ani, că a și pus, nu știu cum, satele și oamenii dinprejur la jugul său. Lipitoare strașnică pe capul bieților Români, că li sugea sângele din trup și măduva din oase, nu altceva.

Mandatarul ținutului, leah fără milă și frate de cruce cu ovreul, își dau mâna, unde puteau să robiască pe oameni cu munca și să-i aducă la sapă de lemn. Și mandatarul, — ca să vă spun, — era un fel de mare ispravnic, cum se obicinuia pe vremea, când săraca Bucovină era numărată ca ținut al Galiției. Era un fel de stăpân pe viață și pe moarte și jidovul hâtru sta ca satana la spatele lui și-și făcea cu mâinile leahului toate trebile la moșiile sale.

Și s'a întâmplat într'un timp, că pângăririle mandatarului și schingiuirile jidovului să pătrundă până la urechile împărăției, încât a venit comisie mare la fața locului și a cercetat lucrurile. Cei, cari dusesese chinul cel mai mare, nici nu visau, că dreptate putea să le vie vr'odată și între aceștia era și gospodarul Ion Chivu, care numai nădejde la bine n'avea.

Trăgeau la greu și greul cu nevoia îi trăgea pe dânșii și numai Dumnezeu sfântul știa de amarul lor. Din belșugul, ce-l avuse badea Ion de la tată-său, ajunsese numai cu câteva prăjini de loc, casa risipită, ocolul fără vite, femeea moartă de scârbă și un

biet flecău, pe care l'au luat mai târziu la catane, unde în urmă a și murit. Ca să-și mai vadă de traiul său și, fiindcă gospodărie nu mai avea, sărmanul Chivu se dăduse la pescărie prin apa Sucevei, căci se

megieșia casa sa și locușorul rămas chiar drept cu prundul mare. Și, când pescuia așa, ziua cu undița și năvodul, sau sara cu țeapa și făclia, par'că-și mai uita prigonitul om de amar și de necaz.

Și era într'o zi de vară, — tocmai pe vremea, când se spărsese fundul ispravilor lui David și ale mandatarului, — că s'a făcut, nu știu cum, să se afle badea Ion Chivu pe celalt mal al Sucevei, unde prinsese niște pește. Și iată, că se ivesc în zare câteva trăsură cu cai de cei de herghelie, în cari ședeau comisarii cu cercetarea, fiecare cu câte un ostaș în capră, iar la coadă o cărucioară cu mandatarul și cu alți doi leși pospoliți, tustrei cu ochii holbați de spaima pedepsei, pentru nelegiuirile făcute.

Treceau, pe rând, vadul Sucevei, tocmai în fața lui Chivu, ce sta cu pălăria în mână, închinându-se înaintea domnilor. N'au prins ei însă bine să străbată apa, că s'a zărit în urma lor și o mătăhală, călare pe un mânzac spărios, care, când s'a văzut la marginea apei, nu știu cum, s'a năvălit și, svârlind năprasnic pe călăreț de bolovanii prundului, a rupt-o la fugă, înapoi spre

drumul Tereblecei. Era arendașul David, ce venia în goană, pe urma domnilor.

Aruncat jos, se văicarea ȃvreul, de-ți era milă și se uita acum în partea dinspre badea Chivu, — căci după calul său de-giaba era să se întoarcă, doar colbul de-părtat îi mai pomenia de urmă, — și-i zise:

«Bade Ioane, bade Ioane, fă-ți milă și po-mană și mă trece peste apă, dar degrabă, bade Ioane, și pe unde-i mai aproape, să ajung pe domniile cei, că vine pacoste mare pe cap al meu, vai și ghevalt!»

«Da ce-i, jupâne? — ce a dat peste D-ta? ce ai cu nemții de la stăpânire, de fugi fără suflet după dânșii? Doar nu ți-au mâncat averile, nici nu ți-au luat jupâneasa!»

«Lasă vorba, bade Ioane, și du-mă peste apă, că musai să fiu înaintea lor la Frătăușul Vechiu, altfel are să fie capores cu mine!»

Și s'a plecat țăranul, ascultător și supus, ca în totdeauna, înaintea arendașului jidov, l'a luat în cârcă și a început să treacă apa, nu pe unde erau urmele vadului, dar așa, deadreptul, ca să-i facă pe plac jupânului David. Că, de și-l ura ca pe dracul, frică tot avea de dânșul.

Când pe la mijlocul știolnelor, unde Suceava nu-i tocmai adâncă, dar curge cu putere strașnică, de te doboară în brânci, iată că badea Chivu se mai lenevește cu pasul și-l întrebă pe arendaș:

«Da oare, ce tot caută domnii ăștia de câteva zile încoace pe aici, prin sate, și tot ispitesc și întrebă pe oameni ba de una, ba de alta? Nu cumva vrau să-l deoa-che pe domnul mandatar?»

«Ce treabă am io cu mandatar al vostru?» îi răspunse cu glas răgușit arendașul din spate, ținându-se tot mai strâns cu mâ-nile de gâtul românului, cu cât apa venia mai mare. «Lasă la dracii pe mandatar, spuni mai bine, vai de cap al meu! De eri a pus secvester pe toți gheșefturi ce am și merg galop toți la Frătăuț, să iei la mine parale, cari am în ladă, la tovareș Ițig. Grăbește, dragul meu, și pot ajunge la Ițig și scap... la munes ai mei, n'are să-ți pară rău!»

«Ș'apoi cum» — s'a rostit acum badea Chivu, oprindu-se lat și sprijinit în boldul său de pescar, drept în mijlocul apei și întorcând capul, ca să-l priviască pe jidov

în față, — «ș'apoi cum... D-ta nu mai ești arendaș aicia, nici stăpân pe la noi? ha?»

David îngrozit de vorba nesocotită, ce a ziso-o șiretului *goi*, tocmai când era la mijlocul apei și încă la loc așa *gheferlich*, s'a serbezit la obraz și, cătând așa, numai cu un ochiu în față lui Chivu, a desprins repede mâna sa dreaptă de după gâtul țaranului, și vârand-o în buzunarul caftanului, a scos câțiva sorocoveți, pe cari, i-a întins sub nasul omului, șoptind :

«Taci bade, Ioane, taci, mă rog, și să ieșim mai iutișor la mal..., că are să fie ghevalt...»

N'a gătit însă bine vorba Iuda cu arginții, că nu știu, ce ia plesnit bădichei prin cap și odată numai se smuncește în sus, se pleacă în jos și, aruncând, nu știu cum, capul înainte, mi-l dă pe jupânul David huștiuluc prin apă, de s'a dus vâlvoră, tot într'un «oi vei, oi vei, ghevalt» înainte.

Și a privit Ion Chivu o clipială, două, așa în neștire, în urma jidovului, care se sbătea printre bolovanii lucioși ai apei răpitoare, ce-l târâiau. Acele clipeli însă îi

se păreau amărâtului Român lungi ca vecinicia, încât îi trecură prin minte sute de lucruri și gânduri și întreg șiroiul de blăstemății și jafuri, ce le suferise, el, fostul gospodar și vornic, Chivu, de la acest negliuit dușman al sătenilor. Și odată cu valurile străvezii ale Sucevei, par'că se scurgea pe sub picioarele sale tot amarul și necazul creștinului și, picătură cu picătură, toată ura din inima sa ispășită. Și de odată, venindu-și în fire, și-a făcut semnul crucei și s'a repezit pe urma înecatului, ca să-l scape.

L'a ajuns, l'a înhățat de caftan și cu putere a apucat apoi să-l tragă către mal. Dar ce groază! La ceafă, spre tâmpla din dreapta, capul nenorocitului era spart de o cioată de răchită, în care se lovise, și sângele străbătea din ea, roșind apa, care se scurgea din părul vâlvoi. Cu inima scârșnită de spaimă și milă, l'a legat badea Chivu pe arendaș la cap, oprindu'i sângele, și, ducându-l în brațe până la casuța sa, a dat fuga, să vestiască pe domnii, ce ocoliseră în această vreme vadul Sucevei. Și au venit

cu toții la casa omului, unde bietul țăran le-a și mărturisit pe loc tot adevărul.

Cât despre arendașul David, nimeni nu l'a cercetat, să spue, cum s'a petrecut lucrul, căci din pricina ranei de la cap a căzut în leșin și l'au dus îndată de acolo! Ce-a fi spus el mai pe urmă, nu se știe, dar pe badea Chivu l'au și luat ostașii repede pe sus și l'au dus drept la târg, la închisoare.

Și s'a făcut judecată, încât a stat bădica Ion multe luni de zile la temniță, la Cernăuț, până au găsit la sfârșit domnii cu cale, să pue pe hârtie... că omul nu-i vinovat. Căci s'a dovedit fost pe rând tot, tot, — până și asta, că arendașul David s'a lovit atuncia de rădăcinile unor răchiți, mai mult de spaimă, văzând adică pe Chivu, că sare după el prin apă și crezând, că țăranul are de gând să-l omoare. Când i-au dat însă drumul lui Ion Chivu din zidurile criminalului, s'a întâlnit în poartă cu arendașul și cu mandatarul, pe cari îi aduceau catanele în fiere, dovediți fiind de furțișagurile lor.

Cine a ispășit însă mai greu de cât ceilalți păcatele sale, tot sărmanul Român a fost. Căci s'a întors el în satul său, — vezi Doamne, — spălat de osândă și curat în fața oamenilor, dar a ajuns, să se vadă și mai sărac, de cum era înainte. Casa și locul i-se vânduse la mezat, pentru plata cheltuielilor de cercetare și de judecată. La ușă a găsit tabla cu pajură, semn, că nu mai era casă de gospodar, ci se făcuse crâșmă. Și colo, unde-i fusese vatra părintească, se desfătau acum copii de jidov.

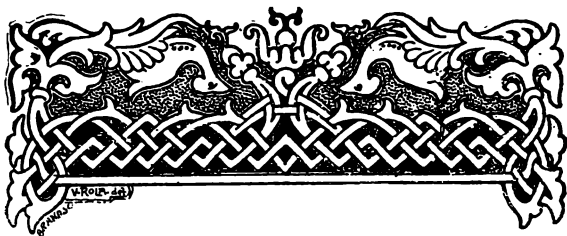
A luat atunci sărmanul om toiagul în mână și s'a dus în lume, agonisându-și pâinea prin lucrul cu ziua, ba într'un loc, ba în altul și povestind oamenilor pățania sa cu jupânul David și cum și-a răcorit inima, dându-l huștiuluc în apa Sucevei. Și râdeau oamenii, de se prăpădeau, încât din tot necazul i-a rămas omului la urmă porecla Badea Huștiuluc.

Amarât însfârșit de soarta sa și poate și printr'o ciudată dorință, de a se ținea de locul, de unde i-se pornise urgia, s'a năi-mit la urmă păzitor la velnița cu grajdu-rile și acareturile irosite, ce au fost rămas

de la David Șloim, osânditul, și pe cari le stăpâna de o vreme un nepot al lui... venit din țara ungurească, deocamdată crâșmar la Ruda... lângă drumul Tereblecei.

NUNTAȘI ȘI CIOCLI

Nuntași și Ciocli

De la mănăstirea Suceviței și până la obârșia râulețului cu același nume nu e decât cale de un ceas. Dacă treci însă puntea din fața mănăstirii și dai pe cărara strâmtă de sub poala muntelui Furcău, poți ajunge la isvor și într'o jumătate de ceas, fără să bați drumul cel cotit și bolovănos, ce se tot joacă de-a împletitului cu apa albăstrie și șopotoasă a Suceviței.

Și cât vezi încă în urmă-ți turnurile sclipitoare ale sfântului locaș și înainte-ți dunga șerpuită și colburatică a drumului, tot ți se pare, că ai să mai dai de larg. Dincolo de muchea Furcăului însă te trezești deodată cu perețele înalt și păduros al Dealului Rău, ce-ți închide calea năprasnic și amenințător, întocmai ca un val uriaș, ridicat până

la nori, de crezi că nici cu aripi de vultur nu te mai ridici peste el.

Cam la o sută de pași însă de piciorul Dealului Rău, înaintea unei stânci mari și înnegrite, de sub care se strecură, numai cât mâna de lat, unul din pârliașele Suceviței, drumul de țară se frânge, îngrozit par'că de întunericul muntos, peste care a dat, și apucă la o parte, desplicându-se în două părechi de urme de roate, ce nu mai seamănă nici a drum, nici a cărare. O urmă duce către fânațele împrăștiate pe sub poalele muntelui, unde se pierde, iar cealaltă suie, cât poți urma cu ochii, suie mereu pe niște pagiști strâmte, tocmai sus, pe măguri, încotro doar numai carul cu boi al țăranului mai vine, de străbate... ca să încarce butucii de brad doborâți de se cure și să-i aducă încet în vale, la ferăstrăul din satul Marginea.

În sus, spre trunchiul păduratic, ce-l înnoadă aici Carpații, ridicându-se pe neașteptate ca un zid de-a curmezișul văii, duce numai o potecă îndrăsneață, drept peste tihăraia și făgașele izvoarelor de munte, rătăcindu-se apoi în brădișul verde întune-

cat, care se înalță din măgură în măgură, odată cu perețele uriaș, spre cer.

Urci fără suflet, ceasuri întregi, pe poteca aceasta sălbatică, până ce ajungi la culme și nu întâlnești pe acolo, decât la vreme bună de vară, câte un om din vr'un sat de jos, care și-a adus merinde la stâna sa din munte și se întoarce obosit a casă. Când ai gătit însă de suit, priveliștea de pe creasta Dealului Rău îți mângăie inima, căci sosit acolo, sus, îți pare, că ai dat de o lume nouă.

Codrul cel întunecat și desînțeată, ca prin farmec, și, depărtare ca de un ceas și mai bine, zărești împrejur numai poieni verzi și frumoase, încinse de umbrele brazilor și molizilor, ce se înșiră și se coboară pe coastele acestei închegări de munți, despărțind cu prislopul lor valea Suceviței de cea a Moldoviței.

Pe acest plaiu, întins ca un covor mare de verdeață, tivit împrejur de întunerecul pădurilor cetinoase ale Carpaților, își prăsesc Românii din Valea Suceviței turmele lor de oi, capre și boi. Ba o samă din ei au părăsit șesul încă din vremuri și s'au

așezat cu gospodăriile lor pe acest loc frumos de munte, numit Poëana Mărului, înfruntând fără grijă greul cel mare al iernei, ce-i desparte une ori câte o jumătate de an de lumea din vale.

Și, cu toată sălbătăcia locului, oamenii viețuitori pe acolo tot rămân oameni, ba simt în singurătatea lor ceasul cel greu al vieții poate mai puternic încă decât alții. Căci părăsirea leagă omul de om cu lanțurile dragostei, pe care nu le rupe decât moartea și — morții, nu te împrotivești decât doar iar cu moartea. Și ca să vedeți că-i tocmai așa, cum zic, am să vă duc pe plaiu, în sus, unde se vede astăzi satul Argel, și am să vă povestesc o întâmplare.

Se pusese prin locurile acele într'un an o eamnă grea, ca niciodată. De pe la sf. Dumitru încă a pornit a se așterne o pătură de zăpadă peste alta și iar alta, tot mai groasă, și gerul crescând par'că chitua pe fiecare zi tot mai tare ometele nesfârșite, ce căzuse peste păduri, poieni și pe potecile dintre ele. Colo jos, în sat, nu era atât de amarnic greul acestei ierni ne mai pomenite. Pe plaiul Argelului însă, par'că

amortîse toate de groaza zăpezii și a frigului cumplit.

De luni întregi totul era cufundat în troiene strașnice și despărțit, ca pe vecie, de orice apropiere omenească. Nu era chip să străbați, măcar o sută de pași, în vecinătate, dar încă jos, în vr'unul din satele de pe o vale sau cealaltă! Fără slujbă bisericească, fără cuvântul lui Dumnezeu, departe de orice ajutor omenesc la vr-o primejdie sau boală, părăsiți de toată lumea, pușinii locuitori duceau cu răbdare viața lor în această singurătate fioroasă.

Era noroc, că cele două gospodării de pe marginea plaiului, una a lui Neculai Pojoagă și cealaltă a lui Gheorghe Costan, se învecinau de aproape, chiar cu poarta. Și noroc încă mai mare, că cei doi gospodari, cu ai lor, viețuiau în frăție neprihănită și aveau împreună mângăierea oamenilor fericiți, cari se pot vedea și întreba măcar odată pe zi de voie și de sănătate.

Privite din dâmbul puțin ridicat, sub care se aflau tupilate cele două gospodării, ele semănau a fi numai una, Coada șandramelei de la casa bătrânului Pojoagă atin-

gea așa de aproape stodoala vecinului Costan, încât păreau crescute una în alta. De la prispa unei case însă, pe poartă afară, și până la prispa și ușa celeilalte, era cărare bătută. Umblau vecinii din ușă în ușă și prietenia sufletelor lega pe semenii caselor mai mult încă ca megieșia prispelor.

Se cunoștea și se iubiau doară de ani întregi, par'că ar fi fost rudenie; se știa și se întâlneau la vreme de nevoie, ca și în zile bune și își făceau șezătorile, când la unii, când la alții.

Mai ales zilele și serile din eara aceasta grea și fără sfârșit îi împreunau mai tot-

deauna. Ba, de o vreme încoace, pare că apucase a se încheaga prieteșugul și din altă parte, — cam în chip de dragoste, ce se aprinsese între cei tineri. Avea adică moș Pojoagă un flecău zdravăn și frumos, pe Floarea. Vecinului Costan și babei sale li dăruise însă Dumnezeu o mândruleană de față, care tocmai anul acesta împlinea șeptesprezece. Și, precum Ileana lui Costan avea chip și față de Sânzâiană de munte și se știa cu Floarea încă de copil, ar fi trebuit să n'aibă amândoi ochi în cap, ca să nu prindă dragoste unul de altul.

Când anume a încolțit iubirea în inimile lui Floarea și a Ileanei, nu știau să zică nici ei. Căci Ileana petrecuse anii din urmă la o mătușă a sa, în satul Vatra-Moldoviței. Dar știau, că se aveau dragi de mult și că acum nu putea fi vorba decât să se iaie. Îl știau lucrul acesta și amândoi tații și încă mai înainte de ei l-a ghicit mama Ileanei. Și s'au învoit astfel într'un gând tinerii și bătrânii, căci piedică nu era în nimica. Floarea era unic fecior la tată-său, — toiag de bătrânețe, — de cătănie era

slobod, mai rămânea blagoslovenia părinților și rânduiala la preotul din sat.

Dar satul era acum ca pe altă lume și bieții îndrăgostiți simțiau lungul vremei de iarnă ca niciodată. Sara, când bătrânii sfătuiau la lumina fumegată a opaiețului despre munca de vară și grijile gospodăriei, Floarea și Ileana ședeau într'un colț întunecat, lângă cuptor, se țineau de mână și își șoptiau mii de lucruri dulci. Trăgeau însă și cu urechea la vorbele părinților și auziau din când în când, mai ales pe mama Safta, spunând celor doi bătrâni de multe, câte o să li trebuiască însurăteilor.

Casa lui badea Costan avea să fie dată în sama lor, că era mai încăpătoare, iar bătrânilor li era destul loc la moș Pojoagă. Căci lui îi murise de mult baba, așa că i-ar fi venit acum și greu, să rămâie singur ca cucul. Așa se hotărâse lucrurile și, măcar că toată chibzuiala asta era ca și veche, dar ei tot mai aveau de zis, de adăogat și de schimbat câte-ceva.

Chiar din toamnă, după ce s'a fost întors Ileana de la mătușa-sa, a casă, lucrul cu însurătoarea era treabă gata. Și la nunta

verei Zamfira din Sucevița, par'că toată lumea știa și pricepea aceasta. Flecăii nu se mai supărau, văzând pe Ileana, că juca numai cu Floarea; babele șoptiau prin unghiere, privind la frumoasa păreche, ba până și vătăjeii erau aleși. Bătrânul Pojoagă însă, stând de sfat cu Sfinția Sa, părintele, a și deschis vorba, cum că și a casă, la el, se pregătește așa ceva și ar vrea să ajungă primăvara, să-l vadă și pe Floarea al său gospodar la casa lui.

Și acum era pe câșlegi și valurile de omăt din Argel nici gând să peară. Îi țineau pe toți închiși ca într'o cetate. Dar, precum dragostea greu se împacă cu răbdarea, zilele din urmă se păreau lui Floarea și Ileanei fără sfârșit. Mai le trecea câte puțin vremea cu lucrul, fata cosându-și zestre, Floarea strujind cu iscusință fel de fel de lucruri din lemn de tisă, pe când bătrânii își vedeau de vitele din staule și de alte trebi. Sara însă, când ședea gramadă lângă focul de pe vatră, oftau ades cu toții din adânc și se rugau lui Dumnezeu, să curme odată crivățul nemilos și să deie

vântul cel dulce de amiază-zi, care roade omăturile și face cale primăverei.

Trecuse zilele Babei Dochiei, când iată că viscolul a încetat și s'a lăsat un ger cumplit. Troienele de omăt se strâneau la un loc și erau vârtoase ca peatra, încât puteai umbla pe deasupra lor ca pe șleah. Atunci Floarea ne-mai-putându-se stăpâni, se puse împreună cu Ileana pe capul bătrânilor, ca să-i lase, să meargă până de vale, la biserica din sat, să vestiască pe preotul, să mai vadă de nașii lor, dacă vor să lè fie și nuni, și... câte multe.

Nu prea vrea mama Ileanei, se cam scărpinau în cap bătrâni, zicând că se poate muia vremea, dar la urma urmei s'au potrivit și Floarea cu Ileana au pornit într'o Duminică dimineață, în vale, spre Sucevița. Era întunec și păclă deasă, când au părăsit, bine îmbrăcați, casa și tata Costan i-a petrecut cu o făclie de molid aprinsă o bucată bună prin pădure, până a început a se crapa de ziuă.

Când au ajuns în sat, sunau tocmai clopotele de liturghie și logodnicii noștri, înghețați până la măduvă, nu s'au gândit

mai departe, ci au apucat drept spre biserică. Stătură până la sfârșit în biserica geroasă, au mers apoi la părintele, a casă, la nașul Stan, dincolo de părau și pe urmă au dat pe la crâșma cea mare din mijlocul satului. Aici s'au încălzit cu ceva rachiu fiert de la jupânul Avrum, s'au dat în urmă la vorba cu oameni cunoscuți și rudenii și, văzând, că trecuse de mult de amiază-zi, au pornit fără zăbavă înapoi, spre casă.

Par'că grăise într'un ceas rău tata Costan, căci în adevăr ceața cea groasă perise, vâsduhul s'a fost înseninat puțin și cădeau acum niște fulgi groși de omăt, ce se făceau sloiu și apă pe obrazul înferbântat al celor doi tineri. Când au ajuns cam pe la jumătatea dealului, i-a și prins noaptea.

Stratul proaspăt de zăpadă lipicioasă pătrunsesse prin cel dedesubt, încât picioarele se cufundau acum, la fie-care pas, aproape până la genunchi. Ileana călca obosită pe urmele lui Floarea. O tusă nădușită o apucase încă de pe la ieșit din sat și, din drag ce i-ar fi fost, să schimbe câte o vorbă cu logodnicul ei, tăcea molcom, căci vedea că nu mai putea să-și vie în suflet. Tușia

și se opintia cu pașii, abia mișcând din picioare.

Din vreme în vreme o mai lua Floarea de mână, băgând apoi de samă, că fata nu mai înceta cu tușitul și părea schimbată la față, o ridica câte odată de subsuori și o ajuta să se ție după el. O tăcere plină de presimțiri urâte îi stăpânia pe amândoi, când au ajuns sus, la hotarul pădurilor vechi mănăstirești; dar până la culmea Argelului mai era încă mult, — cale ca de două ceasuri bune.

Se odihniră puținel, răzemați unul de altul. Floarea, cuprins de o tainică groază, a pornit apoi repede înainte, prin omătul fără fund, trăgând din răspuțeri, și mai mult cu sila pe Ileana după dânsul. O clipială i se părea spăriatului flecău, că târâie trup de mort. Grea, ca plumbul, sârmana Ileana cu degetele încleștate de frig, abia se mai ținea de brațul lui Floarea. Și iată, că după o vreme, scoțând un bocet răgușit și străbătut de o tusă strașnică, s'a oprit deodată pe loc, strigând: «Floareo! mor, nu mai pot!»

Din norocire îngrijații bătrâni, văzând desghețul și, presimțind primejdia copiilor,

li-au eșit încă la timp înainte și, auzind de departe strigătele lui Florea, i-au scăpat pe amândoi de moarte sigură. Moș Pojoagă cu hargatul său, făcându-și pîrtie și mai întinzând, pas cu pas, peste zăpada moale ca ceara, niște scândurele late, aduse înadins, tata Costan a dus-o pe prăpădita fată mai mult în brațe, și au ajuns, zdrobiți de osteneală, abia târziu noaptea a casă.

A doua zi scârbă și durere nespusă umplea casele din Argel. Ileana zăcea lungită și fără simțire pe patul ei. Un foc mistuitor îi ardea trupul și din obraji ei învăpăiați se strecurau sudori ferbinți peste pletele lungi și negre di'mprejurul capului. Mama Safta nu mai știa ce leac și buruiană să mai scoată, să aline suferința copilei și aprindea o lumânare sfințită după alta la icoana de la pat, oftând și privind cu ochii pînjiniți de lacrimi, când la chipul Maicei Domnului, când la nefericita sa fată. Jos, pe genunchi, sta însă bietul Florea cu fruntea pe mîna înfierbântată a bolnavei și se înneca de plîns, pecând înspăimîntații bătrîni își frîngeau mînilor ieșind și intrînd pe ușă și privind cu jale și neliniște unul

la altul. Simțiau cu toții ceasul greu, ce venea peste dânșii și vedeau, săracii, că aici numai Dumnezeu sfântul mai putea să ajute

Sărmana Ileană nu și-a mai venit în fire. Numai patru zile lungi și strașnice s'a împotrivit viața ei gingașă nemilosului inger de moarte și spre sara zilei a cincia s'a stins frumoasa fată, ca lumânarea cea de paști, aprinsă sub icoană, svâcnind și pâl-pâind în luptă cu întunerecul. O dată, o singură dată, a chemat-o pe mamă-sa și a întrebat cu glas slab: «Unde-i Floarea?»

Florea, logodnicul ei, cu ochii storși de atâtea lacrimi, n'a avut, săracul, altă parte decât să-i închidă miresei sale pe vecie pleoapele întunecate, peste cei doi albaștri și dulci luceferi, cari nu erau să-l mai pri-viască niciodată. Apoi a slobozit mânilor sale amorțite în jos și, fără să mai întoarcă măcar urechea către țipetele și bocetele ce răsunau în casă, a suspinat din adânc, strigând cu glas frânt: «Ileano, eu,..... numai cât eu, sunt de vină!» Pe urmă s'a

smuncit, ca din lanțurile durerii fără seamăn, și a eșit pe ușă, în viscolul alb, amestecând plânsul său nebun cu vâjâitul vântăraiei, ce vremuia afară.

Nemângăiații bătrâni au grijit trupul iubitei moarte și l-au îmbrăcat în haine de sărbătoare, așezându-l, cum se face pretutindeni la munte, într'o cămară, afară, în hambarul cel mare și rece, unde trebuia să steie păstrat prin frigul iernei, până ce ar fi chip și vreme, de a-l pune în sicriu și a-l duce, cum se cuvine, cu preot, cruci și cu prapori, de-vale, la biserică.

Nimene însă nu iera în stare să mai smulgă pe nefericitul Floarea de la ușa camerei, unde se afla moarta. Nici frigul, nici foamea nu-l depărta de la priveghiul îngrozitor, de lângă odorul său și al casei, ce zăcea acum întins, colo, în frig. Sta ceasuri întregi lângă moarta sa Ileana, cu ochii nedeslipiți de chipul înmărmurit al nefericitei fete și cădea în urmă jos, strivit de durere și obosială. Il aduceau, ca pe un mort, în casă și, până ce-și venia în simțiri, plânsetele nu se mai potoliau, încât nu știau nici sărmanii bătrâni bine, de cine li era

acum mai mult milă, de fată sau de flecău. Îi plângeau pe amândoi și treceau așa zilele în suspine și bocete amare fără sfârșit.

Durerea lui Floarea însă se prefăcuse de la o vreme în tăcere adâncă și neînțeleasă. Străjuia numai noaptea, pe nevăzute, comoara inimei sale, închisă afară, în hambarul din ogradă, umbla desnădăjduit și plângea, însă acum fără glas și gemet.

Și iată, că într'una din nopți, când zdroboitul Floarea se îndrepta pe furiș spre locul nestrămutat de jale și de durere, a început deodată să sufle un vânt blând și moale, vânt despre miazăzi, care atingea ometeale ca cu ferul roșu, încât se ridica de pe ele boarea umedă, primăvăratică, ce pătrundea din pământul ascuns de atâta vreme sub velința albă.

Un fior de durere nouă și nespusă, adusă de dorul de primăvară, ce-i venia acum ca o amintire și mai strașnică a nenorocirii sale, cuprinse năprasnic inima feciorului... Peria iarna, se ivia puterea primăverii, cu pământul înviat, cu plaiul verde și înflorit, cu poteca din pădure, ce ducea în vale, la satul cu oameni și el..., el trebuia să-și ducă

pe Ileana, pe dulcea lui mireasă, colo, la biserică, dar vai..., nu la cununie, ci la mormânt !

Sângele îi bătea tâmplele și, ca nici odată până la ceasul acesta, nenorocirea și jalea se suiau greu și ștrașnic la inima nefericitului Floarea, încât a început săși smulgă părul din cap, strigând ca un turbat: «O Ileano, Ileano, ce te-ai făcut?»

Ileana însă dormia somnul de vecie, cu zâmbetul cel amar, ce-i rămăsese încă pe buze. Și de afară, de sub pădure, venia acum, adus de vânt, un urlet jalnic de lup flămând, ce se apropia tot mai mult spre casă, chemând par'că după sine potaia tovarășilor din depărtare.

Floarea nu auzia nimic. Nu auzia nici lătratul cânilor din ogradă, nici sbieratul oilor speriate din staulul de alături, nici strigătul bătrânilor, ce-l chemau în casă. Vântul isbia cu trosnet surd ușa în țâținele ruginite ale cămărei; o deschidea o și închidea, ca și când înțelegea gândul înfricoșat al nenorocitului tânăr, ce sta acum plecat deasupra moartei.

Lacrimi ferbinți picurau din ochii săi

aprinși, scăldând fața amortită a Ileanei, cu buzele ei învinețite și ochii cei închiși, întrați acum în cap. Cu un răcnet răgușit, ce semăna a hohot de răs, isbucnit dintr'un pept sfâșiat de turbare, a cuprins apoi deodată trupușorul înțepenit al Ileanei, l'a

ridicat, nebun de durere, sus în brațe și s'a năpustit în întunerecul nesfârșit de afară.

După el însă s'au luat la goană ca niște năluci strașnice, răsărite din pământ, o ceată neagră de dihăanii fără număr, cu ochii

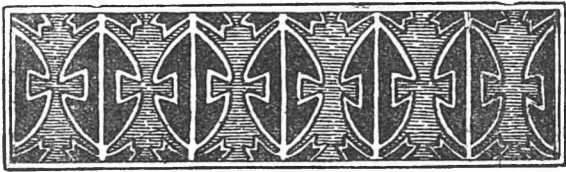
aprinși în foc, urlând lung și sfâșietor și
ținând urma pradei neașteptate pe pustiul
plaiului

. . . . .
Când s'au topit zăpezile, s'au uscat po-
tecile și au putut străbate oamenii cei
dântăi din satul Suceviței sus, pe plaiuri,
i-au găsit pe cei trei bătrâni uscați de plâns
și de durere. Floarea și moarta sa mireasă
însă, par'că nici nu viețuise vr'odată pe lumea
asta. Lupii înfricoșați din Poeana Mărului,
fioroșii prevestitori ai primăverii, le fuse-
seră nuntași și ciocli.

OMUL PĂȚIT

Omul pătit.

Mult s'a mai judecat badea Nichifor de la Fălcău pe la cancelariile împărătești pentru bucățica de poeană și pădure ce o avea colo, pe muntele Staro-Obcinei, — dar toate degiaba. Pe semne așa era scris la pravila stăpânirei, ca bietul țaran să nu poată fi megieș cu moșiile mănăstirilor, de când oamenii împărăției nemțești erau puși să păziască moștenirea rămasă de la vechii domni ai Moldovei. Îi năcăjiau ba cu hotarul, ba cu dijma, ba cu birul nou, până ce a simțit săracul om, unde era pricina și că umblau să-i iaie tot.

Și bătea badea Nichifor de vr'o cincisprezece ani încoace drumul de la Fălcău la târgul Rădăuțului, încât nu era scriitorăș pe acolo, care să nu-i fi făcut câte o jalbă.

Și de așa multe hârtii date pe la cancelării și de atâtea soroace ce avuse, i-se subțiasse punga și i-se înegrise degetul de crucile cu cerneală, mai rău ca la pisarul din sat. Iar bietul creștin tot nu dovedia cu judecata și cu plata stămpilor, cu cari ar fi putut să lipiască cărare, cât era drumul de lung dela Fălcău și până în Staro-Obcina. Până ce într'o zi s'a îndurat unul din domnii de la târg și i-a spus, că zădarnică îi este toată strădania și judecata și doar numai o jalbă la prea milostivul împărat îl poate mântui de strâmbătate.

Și, cum s'a întâmplat, că tocmai atuncia apucase să umble vestea printre oameni, că are să vie împăratul în țară și că cine are câte o durere și nedreptate, să meargă până la orașul Cernăuț, că mila împărătească e mare și împacă pe toți, numai să poți străbate la dânsa.

Ce-a făcut omul nostru?... A pus desagii pe eapa sa bătrână și cu jalba în sân, a plecat la drum. După o cale obositoare de două zile, iacă-l la malul Prutului, sub zidul Cernăuțului. Orașul însă gema de cătănime, încât abia a aflat casa diaconu-

lui Tarase, de loc din Fălcău, unde a și tras în gazdă.

Și l'a povățuit părintele Tarase să vie a doua zi, de cu noapte, la litie, la biserica cea mare, că are să-i găsiască un locușor, unde să poată sta ascuns până hât, încolo,

când va încunjura oștirea biserica și va sosi în urmă și împăratul, cum era adică hotărât de înainte, ca să fie toate în ziua aceea.

A sărutat badea Nichifor părintelui mâna și a doua zi, după ce s'a rugat și închinat pe la icoane, la băgat diaconul sub pode-

țul de scânduri, ce-l ridicase meșterii de cu sara încă, chiar la intrarea bisericii. Acest podeț îl îmbrăcaseră acum cu covoare și scoarțe scumpe, ca să poată sta deasupra cântăreții și clericii bisericii și nimeni nu era harnic, să-l vadă sau să-l aibă în prepus pe Nichifor, cum ședea ghemuit dedesubt și aștepta sosirea împăratului cu bătaia strașnică a inimei.

Și iată, că a pornit a împușca din hărmași și a suna din trâmbiți și alaiul împărătesc cu cei mai aleși din norod a intrat încet în sobor. Pe omul nostru îl treceau sudorile de frică, dar sta molcom, căci îi dăduse diaconul grije, ca să nu se urniască, până nu s'a mișca covorul din fața lui.

A trecut apoi mai ca un ceas și, numai ce aude din nou mișcare, pași, glasuri și când încep a cânta clericii deasupra capului său, iată că se bate și marginea scoarței de dinaintea lui. Și își face ispititul Nichifor repede cruce și năvălește din întunerecul ascunsului la lumina zilei și amețit de strălucirea fețelor din împrejurul său, neștiind care o fi împăratul, cade în genunchi, fără putere și cu ochii orbiți. Și

iată, că un om în strae ofițerești, cu pene verzi pe coif și plin de stele și cruci pe la piept, se pleacă către el și'l întreabă :
«Ce ai?»

Badea Nichifor își vine în fire și, băgând mâna în sân, scoate cisma sa de dăjdii, legată într'o năframă și, începând a desface nodurile cu degetele, isbucnește în lacrimi și în plâns amar. Și a perit zîmbetul de pe buzele tuturor, câți priviau la desnădăjduitul țaran, cum ducea acum năframa la gură, ca să desfacă cu dinții un afurisit de nod, ce mai rămăsese. Impăratul însă a stat cu răbdare, până a scos omul cisma din năframă și jalba dintrânsa. Și, luând hârtia din mâna lui badea Nichifor... i-a făcut dreptate după mila sa împărătească. Căci milă, cum i se făcuse împăratului de badea Nichifor, când l-a văzut udând cu lacrimi jalba din năframa sa încioturată, nu i-a lost poate, de când stăpânea el țara noastră.

Oamenii însă, cari erau de pază pe lângă împăratul și sfetnicii săi, când s'a întâmplat această ciudățenie, l-au apucat pe omul nostru cam din scurt, că de ce n'avea jalba în mână, scoasă gata, de a făcut pe Lumi-

năția Sa, să zăbaviască atât amar de vreme cu pacostea cea de năframă ! Și badea Nichifor, cum era el acum cu cușma pe ureche și neîngrădit la gură, le-a răspuns :

«He, he, las, că doar vă știu eu, cine sunteți ! De țineam eu beleaua cea de jalbă așa, plăcintă, sub nasul vostru, atâta rău, cât se mai întâlnea ea cu mâna împăratului ! Da's om pățit și mai bine mi-a prins par'că prostia mea, decât mintea d-voastră.»

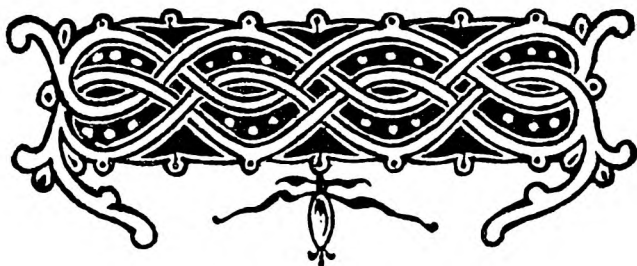

CUCOANA RALUCA

Em. Grigorovitsa. — Chipuri și graiuri din Bucovina.

15

Cucoana Raluca.

Pe plopul bătrân de lângă poarta caselor răzeșești, în deal, sălta o ciocănitoare pestruie, torocănind în dreapta și stânga, de te uitai numai cât așa la dânsa. Ajunsă în vârful uscat al plopului, ciocăniturile ei neastâmpărate resunau ascuțit în văzduhul curat al dimineții. Și iată, că din vale, unde sta ascunsă după niște paltini umbrateci, bisericuța satului, porniau acum bătăile toacei, răspunzând cu glas dulce și puternic la ciocăniturile paserei, până au început par'că să se închege cu ele și sunetele argintii ale campanelor din clopotnița veche de la intrarea ținterimului.

Părea, nu știu cum, atât de dulce și priincios în această zi amestecul toacei cu

sunetul de clopote, că însăși pasărea sbe-guitoare din înălțimea plopului a ridicat uimită ciocul său în sus și, crăcnind în chip de veselie, a sburat încolo, spre lunca pârâului.

Oamenii de la țară zic, că la casa, unde zace un bolnav, torocănitul ciocănătoarei prevestește însănătoșare; numai cât să cadă în zi de sărbătoare și ciocănătoarea să nu fie cumva neagră de soiu. De ce zice poporul așa, nu știu, dar că pasărea cu pricina era pestruie, ați auzit și că ziua, de care vă vorbesc, cădea tocmai în Ispas, știu eu. Deci zicătoarea cam se potrivea cu lucrurile, ce se petreceau în casa răzeșească din deal.

Cucoana Raluca, precum îi ziceau răzeșiței văduve cei mai de lângă casă, zăcea încă de pe la bobotează de o boală grea. O jăliau din inimă și vecinii și tot satul, căci era femeie, cum rar se vede; dulce la vorbă, aspră la mustrare, încât credea, cine n-o știa, că se trage din neam boieresc, atâta pricepere și iscusință, arăta în felul, cum se lua cu oamenii și slugile.

Avea pe lângă capul ei de minunată gos-

podină, o inimă blândă și suferia poate de singurul păcat, că-i venia câte odată așa, un fel de mândrie și poftă de a se face, că e ceva mai de samă, — păcat obicinuit la răzeși, pe care cucoana Raluca avea însă grijă, să-l ascundă și care se ivia numai cât așa, când cei dimprejurul ei prea se întreceau a o măguli. Ei însă o măguliau și iubeau, știind că era dreaptă și apoi și miloasă cu cei săraci.

Mai ales acum, de când o știau toți atât de bolnavă, intrase grija de biata răzeșiță în toate sufletele, par'că era o adevărată stăpână, și casa din deal era un loc de durere pentru întreaga obștie a satului, de care ținea moșioara răzeșească. Că nu era om în Pătrăuți, care să nu o tânguiască pe cucoana Raluca, și-i doreau cu toții, să se însănătoșiască cât mai repede, ca s'o vadă iar, ca mai înainte.

Și se arătase par'că de vr'o câteva zile seninul în casele din deal și în inimile scârbite ai celor de acolo. Cucoanei Ralucheii se făcuse mai bine și doctorul din târg, ce venia din când în când și o căuta, a rămas de astă dată, de a noptat chiar în

Pătrăuți, numai că s-o vadă și s'o scoată, el însuși, pe bolnava pentru întâiași dată afară, la aerul cald.

Baba clucereasa, care o purtase pe cucoană în brațe încă de copilă mică, umbla cu ochii scăldați în lacrimi de bucurie și, cu alte două slujnice din casă, nu-și dau rînd, în ce fel și cum să așeze mai bine și îndemănatoc divanul cu perini și covoare, colo în ceardaç, la intrare, unde îi alesese doctorul locul de stat.

Și soarele bătea așa de cald, așa primăvăratec și lin, par'că și el se bucura de vestea bună din casă. Și au luat-o Săftica, — fată-sa măritată și singur copil al răzeșiței, — de o subsuoară, și împreună cu Nicu, — ginerele, — de alta, au ridicat-o pe mama în jilțul larg și moale, ce-l țineau doctorul cu haba clucereasa și, încetișor, au scos-o cu mare băgare de samă, prin tindă, în pragul ușei.

Ajunsă aici, iată că răsunară de la biserică clopotele de a doua oară, chemând cu glas vesel oamenii la sfânta liturghie. Și cucoana Raluca a ridicat atunci mâinile sale albe străvezii în semn, ca să o lase

puțin pe loc și, făcându-și de trei ori cruce, a început încet să plângă.

Îi curgeau lacrimile de sub genele cu ochii negri, puțin înfundați de suferință, și se vărsau peste fața-i cea slăbită. Iar obrajii trași ai bolnavei păreau cu atât mai albi, că erau ca înbrobodiți de firele groase de păr negru, ce se iviau ca un privaz umbros de sub testemelul de mătasă de pe cap.

Plângea, nu știa și ea de ce, — era poate și bucurie la mijloc, — căci a luat capul Săftichei, care îngenuchiasse și o ținea cuprinsă de mijloc pe mamă-sa, și l-a strâns lung și din toată puterea la pieptul său și, par-că numai înceta cu sărutatul. Au așezat-o apoi binișor pe mama pe divanul molicele și, stând mulțumiți împrejurul ei, ascultau în tăcere cele ce spunea doctorul despre paza și liniștea trebuincioasă, pentru ca însănătoșirea să urmeze cât mai curând.

Și cu aceste doctorul și-a luat ziua bună și s-a urcat în trăsura, ce aștepta jos, în curte, făgăduind, că va veni peste câteva zile iarăși. Nicu și Saftica s-au pus, el la căpătâiul, ea la picioarele bolnavei și o priviau cu înduioșare, cum se înviora, văzând cu

ochii și sorbia din aerul proaspăt de Mai, privind cu drag în vale, spre satul frumos, cu livezile și pometele înverzite. Teii, salcâmi și pomii roditori erau tocmai în floare, umplând văzduhul proaspăt cu miros dulce și balsamiu.

Din biserică începeau acum oamenii să iasă. Flecăii și fetele înainte, bătrânii după dânșii, toți în haine de sărbătoare, vesel vorbind și ducându-se fiecare spre casă. S-a arătat în urmă și Sfinția Sa, părintele, în poarta bisericii și, zărind pe Nicu, cum îi făcea semn cu basmauă, și-a îndreptat pașii spre casa răzeșitei. A venit repede sus, la cucoana Raluca, urându-i din inimă sănătate și întinzându-i în schimbul sărutării de mână, prescura sfântă, cuvenită ca unei epitropese, ce era în adevăr.

Și au trecut de acolo înainte mai multe zile și bolnava răzeșită părea că se îndreaptă și prinde la putere pe zi ce merge, căutată de către cei de casă, cari nu o părăseau un minut și-i păziau toată vorba și mișcarea. Și a venit pe la sfârșitul săptămânei din nou doctorul, după cum lăsase vorbă. A cercetat-o lung, a pipăit-o, i-a

ascultat suflarea și n'a zis nimic, deși avea zâmbetul de om bun pe buze. A rămas și de astă dată peste noapte și sara, ieșind cu Nicu în grădină, au avut amândoi o sfătuire cam lungă ; dimineața însă a plecat la târg, luând pe Nicu cu sine.

Cucoana Raluca era veselă în ziua aceea, ca nici odată și n'a lăsat pe Săftica în pace, până nu i-a făcut-o pe voie și a ajutat-o, să încerce a umbla puțin prin pridvor și dealungul ceardacului. Căci părea tăricică în adevăr și se bucura de asta ca un copil. Pe urmă a prins-o însă oboseala și s'a dus, de s'a pus puțin în pat, colo în iatacul ei, unde a adormit liniștit și dulce, cum nu se văzuse demult.

Și au lăsat-o să doarmă, ducându-se care încotro, după trebile din casă. Nici o mișcare, nimic nu se auiza în jurul bolnavei. Decât iată însă, că prin această tăcere adâncă s'a auzit un zgomot din afară, dinspre scări, așa ca pași de om, ce păreau a veni pe furiș. Un cap cu părul sburlit, față de bătrân bărbos, s'a arătat la crăpătura ușei lăsată deschisă, apoi a pătruns în lăuntru și cu chipul său de om speriat, nu știu cum, îmbrăcat

numai în hainele sale sătești de vară și descheiat la piept, s'a oprit cu sfială înaintea adormitei. A privit-o lung, suspinând odată, de două ori, ca și turburat de gânduri grele și, luând cu degetele sale

păroase și uscate mâna albă și slabă, ce o lăsase bolnava în jos, a căzut în genunchi, a început a o săruta și s'a pus de odată pe plâns și bocet.

Cu un țipăt înădușit de spaimă s'a deșteptat cucoana Raluca și, privind îngrozită către omul, ce o ținea de mână și nu slăbia cu bocetul, l'a cunoscut și cu glas tăiat de frică, a scos vorbele :

«Tu ești, Calistrule? Ce-ți e? Ce vrei, spune? M'ai băgat în boală,... și vii așa spre mine.... ș'apoi ce plângi? Spune odată, ce ai, ce bocești?»

«Oh, cucoană, milostivă cucoană, oh, nu mă prăpădi!... fie cu ertare, că am îndrăznit, ticălosul de mine și am venit așa, în taină, să-ți spun Matale, milostivă stăpână, că nu-i bine de noi. Să te ție Dumnezeu, să ne stăpânești, cucoană, ca înainte da vezi doftorul Matale zicea eri sara, colo în grădină, unde stam culcat sub tufele de coacăze, așa nevăzut,... spunea către coconașul Nicu..., of, nici nu mai pot de scărbă... și mă doare inima și de Mata... cucoană și de locușorul cu bordeiu, ce-l am de la D-voastră... și cuconașul Nicu tot mă urgisește și nu-mi dă zăpis,... să știu și eu, că-i al meu...»

Răzeșița, sculată puțin și răzemată pe un cot, se uita la Calistru, — slujitor vechiu la

casă, încă de pe vremea răposatului său soț, — se uita neliniștită la om și, precum nu'l pricepea de loc, se bătea cu gândul, de nu e cumva nebun, dar i-a zis :

«Ce'i cu doftorul, ce spui că a zis? Ce nu gătești o vorbă, da tot începi alta! Locul cu bordeiul ți l'am dat doar de veci, zăpis vei căpăta, când ai să-ți măriți fata; ce ți-a venit în cap, să vii cu lucruri de astea, când vezi că-s bolnavă?»

«Iartă-mă, cucoană, nu te supăra pe un nenorocit ca mine... dar vezi Mată, afurisitul de doftor... Dumnezeu să te ție, cucoană... dar el spunea către coconașul Nicu, că Mată, milostivă noastră stăpână... n'ai zile... că trebuie să mori... că nici o lună... n'ai să tragi»...

Un strigăt scurt de durere, s'a auzit, atât de sfâșietor, că a pătruns întreaga casă și nesocotitul de Calistru a sărit de groază pe ușă afară, scările în jos, — și la minut erau Săftica, clucereasa și alte slugi la patul răzeșiței, pe care au găsit-o fără simțiri și galbenă la față ca turta de ceară.

* * *

Zadarnice au fost toate încercările lui Nicu, de a schimba vorbele doctorului, de-giaba erau cuvintele dulci de mângăiere ai celor din casă, — însfârșit tot au trebuit să-i mărturisiască bolnavei, că în adevăr pentru dânsa scăpare nu era. Adevărul acesta părea însă a o liniști și ginerele, înțelegând firea ciudată a soacrei sale, a început să-i vorbiască ispititei femei pe alt glas. Și, pe vreme ce soția sa desnă-dăjduită se înneca de plâns în colț, el îi zicea :

«Lasă, mamă, nu-ți scurta și cele zile de traiu ce mai ai, cu vaiet și chinuri amare, că suntem toți muritori. Cum mergi D-ta după tata socru, așa venim și noi pe urma Matale... toți frumos, pe rând... hai, tot așa, până ne vom vedea împreunați, colo, la locul, unde nu-s atâtea ticăloșii omenești».

Cucoana Raluca se însenina, nu știu cum la față, cu cât mai mult vorbea cu Nicu în felul acesta și numai niște lacrimi line se strecurau încă peste fața ei, ce semăna acum de tot împăcată. Și, apucând deodată mâna ginerelei său și făcându-i semn și fetei sale, să vină la dânsa, a strâns cape-

tele lor la pieptul ei slab, i-a sărutat pe amândoi pe frunte și le-a spus :

«N'am să mai plâng, dragilor mei, n'am să plâng. Dacă-mi e așa soarta, fie cum vrea Dumnezeu. Eu vă cer însă un lucru și voi trebuie să mi-l împliniți. Că atâta îmi mai rămâne doar și mie, să mai gust din lume. Să mă îngropați, ca pe răposata boierita, cucoana Frosina, — știți, acum trei ani. Să mă lăsați, să vă spun eu singură și să pregătesc toate, cum am văzut și știu, că trebuie să fie la un mort de neam. Să-mi faceți asta, că mai mult nu vă cer».

Au tresărit sărmanii tineri la aceste vobe, dar i-au sărutat bolnavei mame mâinile și s'au învoit din cap la toate. Și l'a chemat cucoana Raluca încă în aceiași sară pe preotul și, după ce s'a spovedit și pricestit în toată cuviința, s'a pus cu Sfinția-Sa, să chibzuiască frumos rânduiala întreagă pentru înmormântarea ei.

A trebuit Nicu și Săftica să iaie cheia, ce o avea răzeșița tot-deauna la gât, să scoată dintr'un sipet vechiu săculețele cu galbeni și sorocoveți și să-i le aducă la pat, unde a început apoi o socoteală în

toată firea. Atât pentru părintele arhiman-
dritul de la mănăstirea Putnei, atât pentru
preoții și diaconii din târg, atât pentru Sfin-
ția-Sa, părintele din sat, atât pentru cân-
tăreți și dascăli, atât pentru palimari, pra-
puri, cruci, clopote. O sută de galbeni
pentru prefacerea și împodobirea criptei
lângă biserică, unde zăcea răzeșul și unde
cerea acum, ca să pregătiască loc și lui
Nicu și Săftichei, căci avea să se facă
deasupra, — vezi Doamne, — boltă cu chip
de capelă, cum văzuse la cripta boierească
din târg. Apoi cincizeci de sorocoveți pen-
tru colaci și lumânări la oameni, testemele
la cruci și prapori, și pentru pomenile și
ospățul săracilor și alți cincizeci de soro-
coveți, în mâna chiar a preotului, pentru
parastasele și praznicele, ce trebuiau să
se facă în urmă.

Colacii, coliva, comandarele cu paosul
la vecinica pomenire și celelalte, cumpă-
ratul lumânărilor mari și al basmalelor
de mătasă pentru preoți, cădeau în sâma
celor din casă, iar vestmintele de moarte,
sicriul și câte mai veniau, vroia să le
vadă și să le încerce cu ochii și cu mânil.

Preotul satului se potrivea cu jumătate de glas la toate aceste chibzuieli. Nicu ofta, Săftica plângea pe ascuns. Numai bătrâna răzeșită părea că se înviorează de aceste lucruri, grăia liniștit, câte odată cu glas ridicat și așa, nu știu cum, îndemnător, par'că era vorba de făcut niște zestre. Și a pus toate la cale frumos, ca și când fusese treaba cea mai pacinică din lume.

* * *

Omul cucerit de gândul morții, când vede că nu-i mai rămâne nici o nădejde, începe să se aștepte la minuni, măcar că singur n'a crezut nici-când întrânsele. Așa era și în casa răzășească.

Din sara, când perise în inima tuturor nădejdea, că bolnava ar putea să se mai însănătoșiască, cucoana Raluca din partea ei, deși cu pecetea morții pe frunte, își frământa zilele, ce credea că le mai are, fără un pic de odihnă. Întâi și-a pus frumos în rânduială toate lucrurile, câte le poruncise și câte au fost pe rând aduse din târg, așezându-le cu îngrijire într'un anchiraș de lângă odaea cea mare. Și când

a văzut în sfârșit, că i-au adus și rochia de mătăasă și racla poleită cu țintele aurite împrejur și tot ce se mai cerea la dânsa, s'a apucat de altă treabă.

A pus să se griiască pretutindeni, prin casă, și, după ce a isprăvit și cu asta, a început, — slabă, lihnită, cum era, — să deie singură prin pod, kuhne și prin cămară, prin odăile de afară, prin hambare, coșnițe, grajduri... să vadă și să cerceteze încă odată tot, rânduind și potrivind lucrurile cu priceperea ei neântrecută de gospodină veche.

Se ducea și-i arăta Saftichei sale un lucru după altul, povățuind-o neconținut, dând sfaturi lui Nicu, făcând socoteala tuturor slugilor, făcând dreptate lui Calistru cu zapisul și la alții, cu ce mai aveau de căpătat și de cerut, punând cu un cuvânt la cale toate, pâna'n fir.

Tânăra femeie și bărbatul său, — fără odihnă și dânsii, — sbuciumați de isprăvile, ce le făcea mama cu neastâmpărul sufletului turburat de grija morții, priviau cu ochii perduți la toate. Că nu se gândiau nici ei, nici alt-cineva, să se înprotiviască cu

un cuvânt măcar. Inima lor par'că sângera și mai tare din pricina asta, dar pe de altă parte, văzând-o pe bătrâna în starea aceasta de trudă suprafirească și, nu știu cum, neobosită, li se furișa uneori în cap gândul, de nu era cumva în toate aceste o mână de la Dumnezeu sau poate o greșială din partea doctorului.

Și tot cam așa începeau să creadă cunoscuții și neamurile, cari apucase să prindă de veste de ce se petrecea în casa răzeșească. Se lăția știrea necrezută din om în om, din sat în târg și, fie că de jale și tânguială, fie că nu le intra în cap așa ceva neobicinuit, au început să vie tot felul de prieteni și de rudenii, să o vadă pe cucoana Raluca, ca și cum le părea asta ca ceva și mai mult de cât boală și nenorocire.

*
* * *

Era într'o Duminică,—zi obicinuită, când cei de la țară vin, de se văd unii pe alții,—cam trei săptămâni, de când a fost ajuns biata răzeșiță în chip așa năprasnic, să se îngrijiască de moarte. Cei veniți în ospete stau în jurul stăpânei de casă, care, deși

ofelită la înfățișare, vorbea cu toți de-a rândul, ca și când nu i-ar fi fost nimic. Ea își ascundea slăbiciunea, făcând haz de nefericita ei stare, pe care nu o tăgăduia de fel, zicând cu glas stins :

«Ce bine-mi pare, c'ați venit pe la mine, că nu știu, zău, de ne vom mai vedea. Știți doar cum e cu mine; vrând, nevrând, trebuie să mor și pace!»

Aceasta era însă chiar ca un semn pentru toți, să cadă îndată peste cucoana Raluca cu o furtună de vorbe, cari de cari mai miloase. Că să-și bată din cap gânduri așa de urâte,... că are păcat înaintea lui Dumnezeu, să vorbiască asemenea lucru,... că doctorul nu știe ce zice,... că s'au mai văzut bolnavi de moarte, cum se îndreptau,... ca să se cruțe, să nu umble, să nu-și scurteze singură zilele cu lucrul,... unde vede doară și ea, că este la putere — și câte mai de aceste.

Cucoana Raluca, așezată pe un jilț din privdorul larg, unde stau cu toții, a privit cu zâmbet, nu știu cum, dureros, la moșafirii săi, i-a ascultat o leacă și a răspuns :

«Mă mir mult cum nu vă e D-voastră greu să vorbiți așa. Doar eu simt în pieptul meu, cum mi se istovește viața și suflarea și număr bătăile inimei, câte mai am. Și noroc de mine, că știu că-mi sunt ceasurile socotite și-mi pot pune măcar casa în rânduială. Încolo... împliniască-se voia, celui de sus. Că nu'mi e frică de moarte, credeți-mă, ci numai mi-e jale de copii. Mi-am pregătit mie cele de drum și lor, săracii, cele de rămas, până le-a veni apoi și lor rândul. Și în loc să-mi faceți inima grea cu tânguiești zădarnice.... i-a să vă arăt mai bine, cum mi-am pus toate la cale pentru ziua, când mă veți duce acolo... la răposatul meu Sandu. Să văd, cum are să vă placă... dar nu veniți, până n'am să vă chem».

Și zicând aceste, s'a sculat din jâlț și, prinzându-se de brațul cluceresei, ce intra tocmai ca să iaie ceștele goale de cafea, s'a strecurat ca o umbră spre ușa de intrare și, dând în odăea mare, s'a închis în lăuntru.

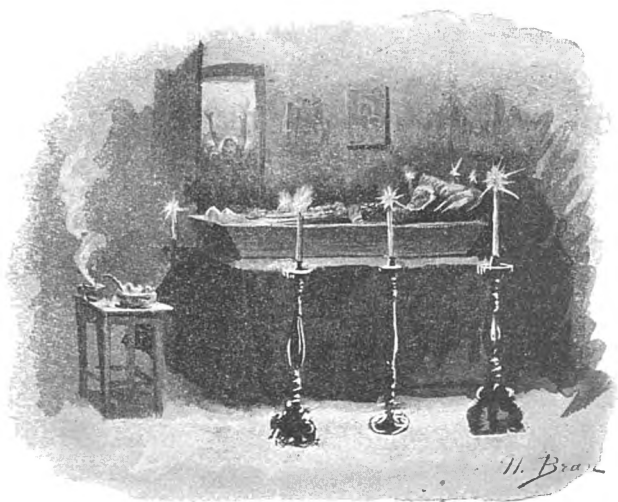
Zărind prin fereastră pe palimarul bisericeii, ce avea o fată slujnică în casă, l-a

trimes în taină, să-i aducă din biserică sfeșnicele mari, zicând că vrea să încerce lumânările cumpărate. Pe baba clucereasa și cu fata palimarului le-a pus însă repede, să-i întindă masa cea lungă în mijlocul odăii, cu un capăt spre ușă, cu celalt spre oglinda mare din părete.

Le-au pus apoi, să așeze împrejur ciuberele cu lămâi și mirtă din grădiniță și printre dânsule, la loc cuvenit, pe o parte și alta, câte trei din sfeșnicele aduse. Apoi a trebuit biata babă să îmbrace masa cu fețele cusute de târg, să o îmbrace în urmă și pe cucoana în rochia de mătăasă și în papucii de atlas. Și, după ce s'a suit și s'a întins răzeșița pe masă, a mai rămas, să-i potriviască ceapsa în cap și perina de catifea sub ceafă.

Baba clucereasa se tot prindea de păr și bocea pe ascuns, dar asculta și făcea, cum îi poruncea stăpâna, care părea dinprotivă, nu știu cum, înviorată de pregătirile aceste strașnice. A cerut crucea cu sulfină și busuioc de la baba și, luând-o în mâni, căuta acum în oglinda plecată din față, să vadă, cum îi șede. A împreunat

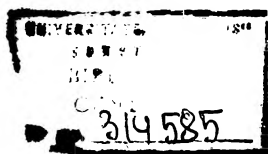
frumos degetele și cu un zâmbet de mulțămire a spus cluceresei, să lase perdelele, să aprindă lumânările din sfeșnicile mari, apoi cele două mici la cap și să topiască cu altă lumânărică ceva smirnă și tămâia din ceșcuța pusă la picioare.

Până s'a împrăștiat puțin fumul mirositor și au început să ardă lumânările binișor, cucoana s'a mai potrivit și așezat, tot cu privirea spre oglindă și, părându-i că e bine, a zis, cu același zâmbet pe buze, babei, să poftiască pe mosafiri în odaie.

Și au intrat cu toții înăuntru și n'au apucat să-și arunce bine ochii la răzeșița întinsă între lumânări, când țipetul groznic al Saftei, amestecat cu răcnetele jalnice scoase de ceilalți, au sguiduit deodată casa întreagă, fioros și sfâșietor, încât și zâmbetul dulce de pe buzele cucoanei Ralucăi a perit. Trupul ei părea că svâcnește puțin, mânilor cu crucea s'au ridicat o clipă în sus, s'a auzit un oftat adânc și... și-a dat suflarea de pe urmă.

.... Era moartă pentru tot-dauna.

TABLA DE MATERII

	<u>Pag.</u>
Uitat de moarte	7
Mila Precestei . .	25
Dragoste în pripă . .	49
Impăratul de la Igești .	69
Lelea Cătăneasa . . .	81
Jipânul Toiba	103
Povestea unui târg moldovenesc .	125
Lăsat de săc. . .	159
Păcate ispășite .	177
Nuntași și Ciocli .	197
Omul pățit . .	219
Cucoana Raluca	227
